

enim a gratia dimanare valet, quin valorem, & dignitatem a gratia participet. Quod autem prius a gratia quam caritas derivetur patet: fides enim ad intellectum, caritas ad voluntatem quae intellectus posterior est, attingit. Resp. Omnis multis distinctionibus a diverso causarum genere repetitur, dico, fidem non ita esse gratiae proprietatem licuti est caritas: quia caritas nunquam sine gratia, nec gratia, sine caritate reperiri potest. Contra, fides sine gratia existit in homine. Porro si sermo sit de fide viva, quae iusto inest, negatur a gratia dimanare sine caritate. Dicitur est supra, fidem operari per caritatem, non tamquam per instrumentum, sed tamquam per principium, & formam quae vivificatur.

VIII. Quæst. II. Actibus aliarum virtutum imperatis a caritate respondet non meritum peculiare, distinctum a merito ipsius caritatis? Resp. Adfirmans sententia mihi magis ardet. Quoniam ad meritum vitæ æternæ, aliis conditionibus positis, de quibus modo non disputatur, non aliud requiritur nisi bonitas moralis in actu, & directio cum relatione saltem virtuali caritatis in finem. Hæc bonitas moralis, puta humilitatis, fortitudinis, misericordiae &c. distincta est a bonitate ipsius caritatis. Directio quoque sive formalis, sive virtualis, quae istæ virtutes ordinantur in Deum finem ultimum, est distincta a relatione formali ipsius actus caritatis. Quoniam directio actus caritatis non est nisi actus ipse caritatis, qui essentialiter fertur in Deum; directio vero aliarum virtutum est imperio caritatis proficiens elicitivè est ab ipsis virtutibus caritatis motione formatæ, & corroboratæ. Nec est quod plus temporis tamen in exprimendo modo quo contingit ceteras virtutes moveri, & informari a caritate.

CAPUT XII.

Præcepto caritatis astringimur omnia opera nostra in Deum dirigere. Quomodo hoc mandatum adfirmans sit, & negans?

I. Quamquam ex eis que in superioribus dicta sunt, proposita sententia patet: tamen quia res magni momenti est, & ad Christianorum formandos mores plurimum confert, lubet suscipi, & elucidatius eam retrahere. Quod antequam præstet, illud admonere, in mentem revocandam esse distinctionem relationis formalis, & virtualis. Non esse necessariam relationem formalem quemadmodum & habitalem non

sufficere, convenit inter Theologos. De virtuali tota est disputatio.

II. Primum argumentum repetitur ex illo maximo, & supremo mandato: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua &c. Matt. xxiii. Si Deus tuum cor, totam animam nostram sibi sacrificari vult, potiore iure omnes eiusdem parvis, fructus, & opera sibi vindicet. Qui enim vult solum, eadem voluntate sibi fructus soli asserit. Hinc Angelicus ex hoc mandato peroptime inferit, omnia opera nostra in Deum referenda esse 1. 2. quæst. c. art. 10. ad 2. Sub præcepto caritatis continetur ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum. Et ideo præceptum caritatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum. Subdit vero Angelicus, præceptum istud, cum adfirmans sit, non pro semper obligare, ut infra explicabitur.

III. Secundum argumentum petitur ex illo Apostoli I. Cor. x. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. His Apostoli verbis præceptum contineri, communis est Theologorum sententia. Quod confirmat Apostolus in eadem Epistola cap. xvi. vers. 13. & 14. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini: omnia vestra in caritate facite. Nempe explicat hic Angelicus lect. 111. Omnia debent referri in finem caritatis, ut scilicet omnia fiant propter Deum, & proximum. Hoc ipsum præcipit D. Apostolus Petrus Epist. I. cap. 1. vers. 15. Secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, & ipsi in omni conversatione sancti sitis.

IV. Tertium petitur ex communi Patrum assensu. D. Basilii Lib. II. de bapt. cap. 11. Necessarium est præceptum Apostoli servare, dicens: Omnia honeste, & secundum ordinem fiant... Et quem Paulus in Christo locutus ostendit, sive edaris, inquires, sive quid aliud faciatis, omnia ad gloriam Dei facite. Et in Regul. fufius disputat. Interrogat. 5. Christianus, si actiones suas omnes sive maiores, sive minores ad Dei voluntatem direxerit... Apostoli præcepto illi satisfaciat. Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

V. D. Hieronymus epist. ad Ctesiphontem Pelagio opponenti: Audite, quæso, audite sacrilegium: si voluero curare digitum, movere manum, sedere, stare, ambulare, discurrere, sputa iacere &c. responderis his verbis: Audi, ingratus, immo sacrilege, Apostolum prædicantem: Sive manducatis, sive bibitis,

sive

sive quid aliud facitis, omnia in nomine Domini agite.

VI. D. Augustinus Lib. de corrept. & grat. cap. 111. Excepit Apostolus dicens: Omnia vestra in caritate fiant. Item in Psalm. cii. Negotium agis? Laudet Deum anima tua. Cibum capis? Vide quid ait Apostolus: Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite. Innumeros textus ex Augustino adferre possem, quos brevitati consilens præterire aliorum, quoque Patrum testimonia omisit, potissimum quod, ut dixi, vix dissidium sit inter Theologos hæc de re.

VII. Ultimam argumentum a ratione petitur. Ad tria principia revocari rationes possunt vi quarum omnia nostra opera in Deum referenda sunt: videlicet ad creationem, ad conservationem, ad redemptionem. Et quidem ratione creationis omnia nostra opera in Deum referenda quia negare aulit? Quippe, quemadmodum Deus principium omnium creaturarum, & actionum, ita quoque finis est in quem hæc omnia revocari debent. Omnia que Deus fecit, propter semetipsum fecit: ergo per ordinem ad Deum omnia appendenda, & amanda sunt. Si aquarum rivuli incessanter æquora repeunt: si ad locum unde exeunt, revertuntur flumina, ut iterum resiliant: ad suum principium non redibit homo, ut illic omnia sua referat? Quid quod Deus absolutum, perfectumque dominium habet in omnes actiones nostras, non modo creationis, verum etiam continue conservationis titulo? Duplici ergo titulo ipsi debentur, & ut domino, & ut conservatori. Quod si creationis, conservatiæque iure opera nostra sibi Deus vindicet, potiori iure eadem sibi asserit ineffabilis redemptionis titulo. Peroptime expendit hæc rationem D. Bernardus serm. xx. in Cant. Si totum me debeo pro me facto, quid addam tam pro reſecto, & reſecto hoc modo? Non enim tam facile reſectus quam factus. Si quidem qui me tantum & semel dicendo fecit, in reſectioſo perfectio & dixit multa, & seſſit magis, & pertulit dura, nec tantum datur, sed & indigna... In primo opere me mihi dedit, in secundo se. Datus ergo, & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam, etiam si me nullius reſendere possem, quid sum ego ad Deum? Et revera non infinito redemptionis opere velut servos emptitios Deus acquisivit, secundum illud I. Cor. vi. Non estis vestri: empti enim estis pretio magno. Ergo non nobis, sed Deo vivere, & operari debemus,

Conc. Theol. Tom. I.

quemadmodum docet idem Apostolus II. Cor. v. Pro omnibus mortuus est Christus, ut qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est: & ad Rom. xiv. Nemo nostrum sibi vivit, & nemo sibi mortuus. Igitur si Verbum incarnatum est: si Christus natus, & mortuus est, ut sibi non populum, & victimas acquireret: necesse est nos, & omnia nostra illi debere. Accedit quod hæc omnia vera sunt respectu cuiusque gentis, cum pro omnibus hominibus mortuus Christus sit; verum, si Christianorum dignitatem, si locationem eorumdem ad sanctam evangelicæ legis professionem spectemus, altera potissima consurgit ratio, quæ totius nos devincit ad opera nostra omnia offerenda Deo. Status noster qui sanctitatem sapit, actiones sibi asserit contentantæ, & congruas, ut idem Apostolus inquit ad Ephel. iv. vers. 1. Obsecro itaque vos ego vincitiss in Domino ut digne ambuletis vocatione quæ vocati estis: & ad Philip. 1. Digne Evangelio conversamini. Quippe christianus populus unum corpus efficit, cuius Christus caput est. Vivere itaque vitam capitis debet, eas edere actiones que Christi membris respondeant, iisque moribus formare vitam suam quibus vitam Christi exprimat.

VIII. Præceptum hoc adfirmans est: idcirco dato tempore obligat, ut iam indicatum supra est, & nunc confirmatur verbis ipsius D. Thome 1. 2. quæst. c. art. 10. ad 2. Et cum ista duo præcepta (nempe diligere Deum, & parentes) sint affirmativa, non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare: & ita possunt contingere quod aliquis simpliciter præceptum de honore parentum non tunc transgrediatur præceptum de omissione modi caritatis. Hæc sententia ita perspicua est, ut nulla possit tergiversatione eludi. Idem repetit quæst. lxxxviii. art. 1. ad 2. Dicendum, quod illud præceptum Apostoli (Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite: I. Corinth. x.) est affirmativum: unde non obligat ad semper: & sic non facit contra hæc præceptum quicumque non actu refert in gloriam Dei omne quod facit. Similia habet quorundam. xviii. cap. v. Fuit divina dilectionis perfectio datur homini in præcepto: primo quidem ut boni omnia in Deum referat sicut in finem, sicut Apostolus dicit I. Cor. x. (Sive manducatis &c.) quod quidem impletur, cum aliquis vitam suam ad Dei servitium ordinet, & per consequens omnia que propter seipsum agit,

p

vii

virtualiter ordinantur in Deum, nisi sint talia quae a Deo abdicant, sicut sunt peccata: & sic Deum diligit homo ex toro corde. Plures alios textus non transmittit. Ex his opido patet, praecipuum caritatis, adfirmans cum sit, non urgere omni, & quocumque tempore, ut omnes actiones nostras actu explicito sive formali, sive virtuali in Deum dirigamus. Licet vero hoc praecipuum adfirmans sit, includit tamen praecipuum negativum quod prohibet quidquam agere contra amorem Dei, seu quod amori, & gloriae Dei repugnet.

IX. Paucis tene quae de caritatis praecipuo dicta sunt. Mandatum caritatis peculiare est. Obligat ad actum expressum, & formalem amoris Dei. Obligat saepius, non modo in vita, verum etiam infra annum. Sed, adfirmativum cum sit, non obligat pro semper, neque ad actus expressos amoris, neque ad referenda omnia opera nostra in Deum: quoties enim ardet ad amandum Deum, urget etiam ad dirigenda omnia opera nostra in ipsum; & quando non urget ad amandum, neque urget ad referendum. Quatenus negativum est, semper prohibet ne in finem primum opera nostra referamus, neve aliquid bonum divino bono preferamus, neve Deum odio habeamus unquam. Nullum vero reperitur praecipuum quod vel ut negans veterat amorem bona creata honesta; vel ut adfirmans iubeat ut semper, & in omni actu hunc amorem in Deum referamus: sed satis est ut illi hunc honestatem quae suapte natura in Deum referibilis est, amemus, abique ulla prava circumstantia, ut clarius capite sequenti.

X. Commentum Henrici a S. Ignatio, quod Tom. I. Lib. VIII. cap. xxi. num. 12. D. Thomae discipulis notam deceptionis impingit in istius mandati explicatione ad mentem Angelici, vanum est; quod Auctorem suum non modo a doctrina D. Thomae, sed etiam a communiori doctrina Catholicorum aberrare ostendit. Contendit P. Henricus, sedicere nos decipi, quod non distinguamus inter obligationem sub mortali & obligationem sub veniali. Angelicus sub alterutra culpa, mortali, aut veniali, semper obligare mandatum docet, concludit Henricus. Verum subdubium illum summopere hallucinari. Quoniam omne verum praecipuum suapte natura obligat sub mortali. Illius vero transgressio quandoque venialis evadit duplici titulo: nempe vel ob imperfectam deliberationem actus, vel ob parvitatem materiae. Porro, cum Angelicus conceptis verbis doceat

praecipuum caritatis, eo quod adfirmans sit, non obligare nisi statim temporibus, sequitur eo tempore quo non obligat, nulla culpa infici qui illud non servat. Si culpam contraheret qui illud aliquo tempore non servaret, conseqvens fieret, negativum illud esse, non affirmativum. Nam neque transgressio mandati negativi semper est mortalis; sed saepe venialis esse potest, aut ob indeliberationem voluntatis, aut ob levitatem materiae, ut patet in furto, cuius praecipuum negans est. Non vacat expendere omnes quos hic Auctor profert textus ex D. Thoma, partim truncatos, partim nihil illius proposito faventes. Nam Angelicus sexcentis in locis explicans mandatum caritatis, illius observantiam inculcat, Scripturas sanctas allegat, quae amorem Dei, & omnia propter Deum faciendi iubent, & hortantur. Verum, cum de continua, & non interrupta relatione operum nostrorum in Deum ferri recurrit, continuo subdit praecipuum esse affirmativum, quod semper, & non pro semper obligat. Quae omnia capite sequenti enteleatius discutientur.

CAPUT XIII.

Sunt ne omnia opera quae absque caritate, aut gratia fiunt, peccata? Infidelium morales virtutes discutuntur.

I. Quoniam primum, maximumque est caritatis mandatum, ideo sedulam curam illius expositio postulat. Omnia nunc haereticorum erronea explicatione, extremae Catholicorum opinionis iterum breviter perstringende sunt. Vidimus Theologorum aliquos docuisse, praecipuum amoris divini generale esse. Plures alii praecipuum peculiare agnovissent; sed illius obligationem tempore tantum vel mortis imminentes, vel tentationis odium Dei ingerentis, illigantur; vel ultra quinquennium prorogantur. Quae opiniones sua laxitate scandalum, & horrorem christianis auribus incutunt. Hinc alii Catholici in aliud rigoris declinarunt extremum. Hi quippe docent tam universalem esse, continuamque divini mandati obligationem, ut comprehendat omnium actionum nostrarum relationem actualem expressam, aut formalem, aut virtutalem, in Deum. Hinc insensum peccare saltem venialiter hominem qui vel unicum deliberatum actum in Deum dirigere negligit. Viam autem, qua Catholici isti recedere sibi blandiuntur ab haeresi toties convulsa, quod omnia opera

pec.

peccatorum, vel infidelium sint peccata, infra palam faciemus. Porro, ut peribique utriusque extremae sententiae absurda ob lectorum oculos referamus, caput illud in varios tribuo paragraphos. In primo sibi examinem inducam laxissimam, & proscriptam propositionem, quae veluti iunculus est primae recentis sententiae de mandato caritatis non nisi urgente necessitate, obligante. Deinceps alterius severioris opinionis absurda expendam.

§. I.

Examinatur propositio damnata ab Innocentio XI. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non oblit valetudini: quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

II. Haec propositio, ab Innocentio XI. Iunio Pontifice proscripta est, quasi conlectarium opinionis laxae quae docet, aut nunquam, aut raro dirigendas esse operationes in Deum. Qui enim ab prima operatione nostrarum rectissima amassi desessit, consilium celeri cursu de errore in errorum abyssum prolabitur. Excusso semel primo mandato dirigendi opportuno, congruente naturae nostrae tempore, omnia in Dei gloriam, continuo aliud praecipuum vel ipsi Ethnici pervium conperiturque, omnia licite appetendi propter honestatem, repudiarent. Quare ob solam voluptatem cibum, potumque ad satietatem usque licite sumi potest propugnandum. Sensus damnatae propositionis exponendus est.

III. Propositionem damnatam Ioannes Sanchez docuit in *Select. disp. II. num. 12.* his verbis: *Deficiente necessitate, comedere & bibere absque necessitate solum ob delectationem captandam, scilicet ob frigiditatem potus, vel suavitatem cibi, nequaquam contra rationem erit; sed talis comestio, aut potatio libere fit, ut appetitus naturalis suis fructu actibus. At velie appetitum delectari suis operationibus quae contra rationem non sunt, nullatenus peccatum est; cum scelus reperiri sit impossibile, nisi contra rationem tendat operans. Dicitur, quae, quare contra rationem operatur edens, aut bibens abique fame, dum aliac esus, aut potus incrementum saluti non inferat? Nam, si ob solam cibi delectationem gula committeretur, deficiente etiam corporis nutrimento; peccatum etiam esset odorari res aromaticas ob SOLAM delectationem capi-*

piendam boni odoris; & esset scelus res inspicere pulchras ob SOLAM delectationem quam visus in visione capiti; & esset crimen audire musicam ob capiendam auditus delectationem. Quis autem damnet hoc? Igitur nec gustus sensum, ex eo quod appetat cibum ob SOLAM eius delectationem, damnare erit fas. Petoris ne conditionis erit quam alii?

IV. Haec omnia ex Sanchez transcripta P. Matthaeus Moya in *Selectis tract. VI. disp. II.* (num. 111. ut citant Cardenas, & Viva) *quest. 111.* & ut probabilium opinionem eam defendit. Sitne opinio isthaec eadem ac damnata, aliorum esto iudicium. Laudatus Cardenas *dissert. VII. art. 2.* contendit a damnata propositione eximere doctrinam P. Moya, eo quod propositio proscripta licitam coniecturam asserat usque ad satietatem, & ob solam voluptatem. At ex hoc capite non video cur indeminis evadere doctrina Moya possit: quoniam problemum vocat Moya opinionem Sanchez, qui conceptis verbis docet licitum esse comedere, nulla vellicente fame, ob solam voluptatem. Hoc autem damnatum esse in propositione, quis inficietur? Quod autem subdit Cardenas, nempe Patrem Moya num. 19. defendere capram illicitum esse, verum habet. Ceterum non improbat probabilitatem quam tribuerat opinioni Sanchez de licito etiam ob solam voluptatem. Ut ut autem de mente Moya, nostra non interest in eius examen ad quod aliorum Auctorum sententias revocari, levis inquirere, ne tempus prodigamus. Ad hoc quod attinet, exultandus Moya viderur, quod ante damnatas ab Innocentio propositiones scripsit.

V. Illud admirationem ingerit quod P. Viva, dum officio fungitur ostendendi, iuste proscriptam esse hanc propositionem ab Innocentio XI. ita extenuat vim proscriptiois, ut ea in arisam, & nihilum rere recidat. Quod ut clarius pateat, propositio damnata tribuenda in partes est, ut quid proscriptum sit, plane teneatur. Tres sunt propositiois partes expendendae. Prima: *Comedere usque ad satietatem.* Altera: *Propter solam voluptatem.* Postrema: *Quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Singula propositiois membra non modo copulate, verum etiam disiuncte, proscriptiois subiecta sunt.

VI. Ad satietatem quod attinet, duplex satietatis genus distinguendum. Altera latetia est quae penitus famem pellit. Altera quae praefer plenam famem expulsiorem, immo-

deratam cibi quantitatem, ad vitæ sustentationem minime necessariam, sumit. Hæc secunda, non prima, prohibetur in propositione. Ratio proscriptiois clara est, quam tradit D. Thomas 2. 2. *quæst. cxlviii. art. 4.* Quoniam alimentum institutum est ad conservationem sustentationem vitæ. Ergo, ubi superfluit vitæ sustentationi, illicitum est. *Regula rationis* (inquit Divus Thomas) *hæc est, ut homo sumat cibum, secundum quod convenit sustentationi nature, & bonæ habitudini hominis, & conversationi eorum cum quibus vivit, ut dicitur in III. Ethicorum. Quando ergo secundum hanc regulam rationis appetit aliquid, & sumit cibum, secundum necessitatem sumit; quando vero ultra hoc excedit, transcendit regulam rationis, a medio virtutis descendens, ut satisfaciat voluptati. Culpa itaque venialis tons evadit qui usque ad satietatem non necessariam naturæ comedit; tamen si voluptatem non intendat ut finem. Si quis tamen satietatem reputare necessariam, & non immodicam ac superfluum naturæ, & finem in delectatione haud poneret, non peccaret.*

VII. Hinc collige, quam difficile a culpa eximantur illi qui impetu quodam sepe rapiuntur in cupidias, selectioresque dapes, quæ nimia anxietate, & sollicitudine omnia lustrant, ut deliciae epulas concupiscant, ut palato, gustaque omnino obsecundent. Modus in his adhibendus. Non raro iusta occurrunt causa mentiam exquisitoribus ferulis instruenti, ut hospitibus, & amicis invitatis ad convivium argumenta eximilationis, & amicitie exhibeantur. Quandoque inaviores, gratioresque epulæ expetuntur vel ad animi recreandum, vel quia facilis digeruntur, & magis conferunt ad nutrimentum, iuxta illud: *Quod sapit, nutriti.* Nemo tamen ferulis angere debet, quod singularem delectationem ex cibo percipiat. Id enim ex meliori palato, & conformitate cibi ad palatum, seu ex proportione, ut dicunt, sensibilibus cum sensorio contingit. Idcirco in prædico in quo plura occurrunt ferulae quæ magis delectant, licite seligi possunt quæ magis placent; dummodo modus adhibeatur, sobrietas servetur, & delectatio ut medium ad alimentam dirigatur. Facillime vel ipsi iusti in his delinquere possunt. Quapropter dum homo has, similesque actiones exercet, in quibus cum brutis convenit, experire se oportet. Preces quas ante mentiam Deo offert, singulari devotione recitet; & in ipso est mentem, animumque

erigat, verbumque Dei, si legatur, attentis audiatur. Hæc omnia confirmat Augustinus Tom. X. de sanct. ferm. 17. de animab. defunct. *Quoties aliquis in cibo, aut in potu plus accipit quam necesse sit, ad minuta peccata noverit pertinere.* Verum de his plura, cum de actibus humanis sermo erit.

VIII. Satietas ergo in superflua comestura sita sit sola ratio sufficiens est cur propositio damnata sit. Altera ratio quæ eidem sola satis fuit ad proferendam propositionem, est voluptas. Hæc itaque propositio, licitum est concedere, & bibere propter solam voluptatem, dummodo non esset valendum, iure ac merito ceteris aliis omnibus particulis, proscripta est. Quoniam quod sumitur ob solam voluptatem, sustentationi naturæ superfluit. Idcirco hæc primum ratio digna damnatione propositio est. Altera potissima ratio est quod voluptas non sit seipsa digna ut appetatur, nisi Epicurus, inquit Cicero IV. Acad. 131. *Voluptas per se expetenda Epicuro; & II. Officior. 37. Si quis est paulo cretior, quamvis voluptate capiat, occultat, & dissimulat appetitum voluptatis propter verecundiam: ex quo intelligitur corporis voluptatem non satis esse dignam hominis præstantia.* Ipse ergo Tullio iudice ethico, digna voluptas non est homine ratione prædico. Seneca Lib. de vit. beat. cap. x. homini Epicureo improperabat: *Tu voluptate fueris, ego vero; paucis indicans medium, non finem esse voluptatem.* Rationem promittit Angelicus 2. 2. 7. *cxii. art. 6.* Finis, & ordo quem natura ipsa præstitit in comestura, est ut cibis sit propter sustentationem naturæ. Pervariat ergo necesse est naturæ ordinem qui propter solam comedit voluptatem. Hinc principium universale ponit, quod scilicet temperantia virtus modum delectabilibus imponere debeat, eoque in bonum rationis dirigere. Bonum propter rationis in hoc splendit quod media in finem ordinat.

In hoc ordine virtutes morales vite sunt. Audiamus Angelicum. *Bonum virtutis naturalis præcipue consistit in ordine rationis. Non bonum hominis est secundum rationem esse. Omnia autem delectabilia quæ in usum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam habitus vite necessitatem sicut ad finem. Et ideo temperantia accipit necessitatem huius vite sicut regulam delectabilium quibus utitur, ut scilicet tantum eis utatur, quantum necessitas huius vite requirit.* Tanta ergo capienda ex cibo voluptas est, quanta satis sit ad vitæ sustentationem. Ne vero qui scrupulis

his vellicetur, subdit Angelicus, aliam ciborum delectationem absolute necessariam esse, aliam convenientem naturæ sustentandæ, servandæque. Idcirco utramque delectationem temperantia virtus dirigit. Hæc quippe habet in resp. ad 2. *Necessitas humana natura potest attendi dupliciter. Uno modo secundum quod necessarium dicitur illud sine quo res nullo modo potest esse, sicut cibus necessarius est animali. Alio modo secundum quod necessarium dicitur illud sine quo res non potest convenienter esse. Temperantia autem non solum attendit primam necessitatem, sed etiam secundam.*

IX. Tertia damnatae propositionis particula est: *Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Hoc est illud quod potissimum anathemate configitur in præfata propositione. Quippe illud est principium universale, ex quo cetera eius propositionis membra proficiscuntur. Si enim licitum est appetitui naturali frui suis actibus, necessario consequitur licitum esse comedere, & bibere propter solam delectationem. Quod ut plantis reneas, discrimen nota quod est frui inter & uti. *Frui* enim obtento: utitur medio quo finem assequimur. Quapropter, si voluptas frui, eam ut finem intendis; si utis ea, ut medium adhibes. Hæc ergo assertio universalis, licitum est appetitum naturalem frui suis actibus, damnata absolute est. Propositio enim damnata hanc particulam adducit tamquam causam universalem, inferentem alia propositionis membra: *Quia licite potest frui, nisi enim esset universalis, inepta fuisset ad inferendam licitam comesturam.* Et quia res plana est, non convenit plura verba facere.

X. Ex his satis colligitur, quomodo P. Viva extenuare videatur vim propositionis damnatae. Afferit namque num. 6. sensus auditus, olfactus, alioquin licite posse frui suis actibus. *Verum quidem est* (inquit) *quod possit PROPTER SE intendi directè delectatio aliqua quæ reperitur in ludo vi. g. in olfactu floris, in auditione musice, & in aliis actibus moraliter indifferentibus.* Quod repetit num. 10. *Voluptas autem moderata quæ ex auditione consentans percipitur, si ad honestum finem ordinatur, erit actus virtutis; si vero propter se signatur amatur, quoties non appareat prohibita, erit actus moralis indifferens ex natura ipsius habitus ad rectum finem a natura intentum.* Concedit ergo P. Viva nullum peccare peccatum veniale illum qui propter solam delectationem musicam audi-

ret, aromata olfaceret, ludo vacaret. Quia, inquit, eiusmodi delectabilia per se inhæta sunt a natura, ut animum relaxent. At etiam cibis per se institutis est ut corpus alatur. Cur ergo ille signatur propter se de corpore appeti nequit? Sicut enim voluptas concensus animi relaxat, ita comestura corpus nutrit. Reponit, factus esse ut in cibo, potusque, & robus veneris (de quibus in tractatu de matrimonio) modus excedatur. Non repugno. Sed his eorum consequitur, frequentius, & si vis hinc scilicet, gravius, in his qua illis peccari.

XI. Hæc P. Viva doctrina mihi videtur (salva doctro, propterea viro reverentia) implicite profecto in illa particula universalis propositionis damnatae. *Quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Ut vidimus, hæc propositio universalis est; alioquin inepta fuisset ad inferendum licitum utrum propter voluptatem. Damnatum ergo est alferere, licitum esse aliquid appetitum naturalem, vis sentium, posse voluptatem propter se directe appetere. Omnia quippe delectabilia, inquit S. Thomas, aut necessaria absolute sunt, aut congrua nature. Ergo omnia delectabilia appetenda sunt, quatenus aut necessaria, aut congrua nature sunt. Musicos modos, & modulatum concentum ad pellendam tristitiam audimus. Aromata, floretque olfactibus ad confortandum caput, ad exhilarandum spiritum, animumque recreandum. Viridaria, calorum atra, & ceterarum universi partium mirabilem harmoniam spectamus, ut experimentalem notitiam acquiramus, ut divinam sapientiam, quæ omnia condidit, veneremur. Nihil eorum propter solam voluptatem appetimus; sed omnia propter honestum finem, aut reparandam corporis virium, quæ labore fracta, vel extenuata sunt, aut spiritus occupatione pressi levandi.

XII. Porro quod doctrina P. Viva implicite, & virtualiter damnata sit, aperte testatur P. Cardenas dissert. vii. cap. 1. *quæst. 11. num. 38.* his verbis: *Adhuc tamen asserendum est, hanc propositionem, Nullam esse peccatum audire musicam propter solam delectationem, non manere damnatam formaliter, sed damnari virtualiter. . . Damnatur virtualiter, cum ex damnatione unius propositionis inferri evidenter reprobatum a terius. . . Nam, ut dicam quæst. sep. damnata manet ea propositio universalis: Licite potest appetitus naturalis suis actibus frui, id est illos ellicere propter solam voluptatem: ex cuius do-*

innatione inferret reprobatione dignam, esse eam que docet, nullum peccatum esse frui musica, sive illam audire propter solam voluptatem. Quae omnia eo spectant, non ut notam aliquam eruditio P. Viva impingant, (quod ablit) sed quo lectores admonent, ut caute legant commentaria illius Auctoris, qui sane (ut ego quidem arbitror) nimium prohibitionis damnatarum propositionum vim relaxavit. An ex hac propositione damnata prauidetur sit sententia de actibus in individuo indifferenteribus, dicitur, ubi ex instituto de hoc argumento recurret sermo, sicut & de copula conjugali ob solam delectationem exercita.

§. II.

Sunt ne omnia infidelium opera peccata proprie dicta.

In superiore paragrafo extremam laxitatis in quod declinarunt nonnulli recentiores Theologi, in exponendo caritatis mandato, indicavi; in sequentibus paragraphis alia extrema opposita in quae prolapsi sunt tum heretici, tum Catholici aliqui, indicanda sunt. Antequam vero opinionem Catholicorum expono, prius hereticorum errores indicandi sunt. Quod ut praesertim, alius repetenda res est, & ab ipsa fide defendendum initium, sint ne scilicet opera infidelium peccata, virtuteque vitia sine fide supernaturali seu theologica: vitia, inquam, & peccata proprie dicta, quae nempe ad peccatum imputantur. Nam, si sermo sit de peccato latius accepto, id est de opere sterili ad aeternam salutem, nulla quaestio est: omnes quippe Catholici fateantur, nullum edi posse morale opus vitia aeterna dignam absque fide, & gratia supernaturali. De necessitate fidei in praesens; deinceps de necessitate gratiae, & caritatis.

II. In omni opere morali duo distinguenda, & officium, & finis. Officium est ipsius operis materia, seu obiectum. Finis est illud in quod opus ab operante dirigatur. Operis nudum, bonum est ratione officii, seu obiecti: si opus iustum in Deum ordinetur, bonum est finis causa. Integra operis moralis honestas, & bonitas ex utroque coalescit, officio nempe, & fine. Duplex porro distinguendus finis est in quolibet morali opere. Alter proximus, & immediatus, qui dici solet finis operis, ut est elemosyna propter solam pauperis. Alter remotus, & ultimus, in quem opus dirigatur; qui finis Deus est. Actio mor-

alis honesta, & recta tam ex officio, quam ex fine proximo, & immediato, sapienter natura in Deum tendit, nisi aliquo pravo actu in finem quempiam malum ab operante detorqueatur: quia omne bonum in Deum, a quo emanat, regreditur.

III. Intentio quae opus in Deum refertur, ut dictum est alias, triplex: actualis, virtualis, habitualis, seu interpretativa. Actualis in actu expresso, formali, & reflexo sita est. Virtualis duplex. Altera quae effectus est intentionis formalis, & expressae, quatenus videlicet actus expressae intentionis virtute influit in sublequentes actiones. Altera quae nullum praepositum actum formalem, qui actiones expresse in Deum dirigat; sed sita in virtute, & ex implicita quadam agentis intentione opus honestum in Deum ultimum finem refert; quae intentio virtualis obiectiva nuncupari valet. Habitualis intentio in agentis propensione consistit. Interpretativa ea est quam agens habet, si de ea cogitatur.

IV. Lutherani, & Calvinistae, humanae libertatis proditores, omnia opera sine fide iustificante, & formata facta, peccata esse efficiunt. Pelagiani e contrario vel in ipsis infidelibus veras virtutes agnoscunt, & quemque hominem solius naturae viribus universam implere posse legem docuerunt. In Lutherianorum, & Calvinistarum errores lapsi sunt Michael Baius, & praeter Ianfenius, Quenellus, alique eiusdem factionis; quamquam variis fucis eos delinire geliant. Nam haec est propositio 25. Baii: *Infidelium opera sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.*

V. Error ergo Baii, Ianfenii, eorumque gregalium est, quod omnia opera absque caritate vere & proprie dicta sint peccata. Contendunt enim omnes actiones humanas in Deum dirigendas esse ex caritatis theologice motivo; atque adeo peccare semper homines, peccato saltem omissionis, qui dirigere vi eiusdem caritatis negligunt opera sua in Deum. Illud inter Baii & Ianfenii sententiam discrimen est, quod primus, ut opera revera bona sint, exigit caritatem perfectam, alter vero etiam imperfecta contentus est.

VI. Porro, ut perspicue teneas quid probandum, quidve improbandum in hac materia sit, illud animadvertito; quod convenit penes Catholicos, actiones nostras referendas in Deum esse modo aliquo. In hac universalis propositio nullum diffidium est. Cir-

ca modum, seu motivum, quo referri debent opera nostra in Deum, dissident ab haereticis Catholicis, & a Catholicis Catholicis. Baius post Calvinium asserit referenda esse omnia hominis opera in Deum vi caritatis theologicae, & proprie dictae: quem errorem omnes Catholici reiiciunt. Nonnulli Catholici contendunt referendas esse actiones nostras omnes in Deum, non tamen per gratiam sanctificantem; sicut tamen sine fide nullum opus morale bonum fieri posse. Quare admittentes eiusmodi opera honesta in Christianis peccatoribus; ab infidelibus, praesertim idololatriis, eadem excludunt. Cui sententiae accedit Gregorius de Arimino in II. dist. xxvi. *quest. 1. art. 2.* Alii docent sine fide theologica opera bona moralia reperiri posse; secus vero sine auxilio specialis, & caritate generatim, & communiter dicta, seu sine amore Dei propter se dilecti. Hanc operum caritatem actualem communiter dictam in ipsis peccatoribus reperiri docent. In hac concedunt sententiam Vincentius Contentonus Lib. VIII. dist. 11. cap. 1. *speculata 2.* Cardinalis Norinus in vindiciis Angulianis *quest. 11. de necessitate grat. Henricus a sancto ignatio Tom. I. Lib. VIII.* ubi pro hac sua sententia laudat Scripturas, Patres, Pontifices, & cuiusque ordinis insigniores Theologos. Hanc secundam Catholicorum sententiam infra ad examen revocabimus. De priori nunc dicendum est.

VII. Aliqua opera moraliter bona reperitur in infidelibus, ita ut eorum omnes actiones non sint vere, & proprie peccata. Conclusio Scripturarum testimonio patet. Ex multis pauca praestringam. Mercedem Deus rependit obstrictibus Aegyptiorum, eo quod, regio Pharaonis mandato neglecto, Deum timentes, mares Iudaeorum servarunt. Exod. 1. *Benefecit Deus obstrictibus.* Neque hinc inferendum, placuisse Deo mendacium quod perpetraverunt mulieres istae. Sed benignitas mentis, non iniquitas mentientis, remunerata a Deo fuit, inquit Angustinus, Angelicus, & communiter Interpretes. D. Paulus Rom. cap. 11. *Gentes quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt; eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Duplici expositione hunc textum interpretatur Patres. Gentes accipiunt primi pro Christianis ex gentibus convertis, qui sine Moysis lege Evangelium servabant. Hac interpretatione repellebant errorem Pelagianorum, qui laudato textu abutebantur, ut

evincerent hominem posse universa legis evangelicae precepta sine gratia servare. Gentes accipiunt secundi pro infidelibus nondum fide Christi imbutis, qui naturaliter, lumine scilicet naturae, aliqua legis mandata servant. Christus Matth. 7. *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaris fuerint vestras tantum, quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Amicorum dilectio bona est. Et quia Christiani perfectiores sint oportet, inimicos quoque diligere debent.*

VIII. Patrum testimonia si allegare vellem, infinitus essem. Nonnulla transcribam ex Augustino, & Thoma. D. Augustinus Lib. de *Spit. & lit. cap. xxviii.* & xxviii. ubi fidei citatum Apostoli textum interpretatur, post primam interpretationem hanc alteram subiungit: *Si autem hi qui naturaliter quae legis sunt faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum quae Christi iustificat gratia, sed in eorum potius quorum, etiam impii, nec verum Deum vocaverit, instigat eorum, quodam tamen facta vel legitime, vel noverim, vel audimus quae secundum iustitiam regunt non solum interpretare non possimus, verum etiam merito, recteque laudamus: quamquam si discutiantur quo fine fiant, vix inveniantur quae iustitiae debitam laudem, de se sententiae mereantur. Quia non sique adeo in anima humana imago Dei terrenorum effigiem habet detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitia sine facere aliqua legis, vel sapere. . . . Sicut non impediunt a vita aeterna iustum quodam peccata venialia, sine quibus haec vita non ducitur; sic ad salutem aeternam non profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficile vita evasit best pessimi hominis invenitur. Docet itidem Deus mercedem Romanorum virtutibus contulisse Lib. V. de Civitate Dei cap. xv. *Quibus ergo non erat Deus daturus vitam aeternam cum sanctis Angelis. . . . si neque hanc eis terrenam gloriam excellentissimi imperii concederet, non redderet meritis bonis virtutibus eorum, id est virtutibus, quibus ad tantam gloriam pervenire nitentur. De talibus enim qui propter hoc boni aliquid facere videntur, ut glorificentur ab hominibus, etiam Dominus ait: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Sic ipsi privatas res suas pro re communi, hoc est Republica, & pro eius avario contempserunt, avaritiae resistenter, consulerunt patris confi-**

in libero, neque delicto secundum suas leges, neque libidini obnoxii: his omnibus virtutibus, inquam vera via, nisi sunt ad honores, imperium, gloriam, honorati sunt in omnibus seve gentibus: imperii sui leges impostuerunt multis gentibus: hodieque litteris, & historia gloriosi sunt pene in omnibus gentibus. Non est quod de summi, & veri Dei iustitia congerantur: percrepant mercedem suam. Adeo peripicia hae sunt, ut nullo effugio eludi valeant. Mercede remuneravit Romanorum virtutes Deus. Aut ergo dicendum scelerum flagitiorumque remuneratorem Deum esse, quod blasphemiam redolet; aut Romanorum opera moraliter bona fuisse. Fuerint porro haec opera vitia peracta, necne, infra videbimus. Nunc fati sit ostendisse, iuxta S. Augustinum, non omnia infidelium opera esse peccata.

IX. D. Thomas hanc veritatem pluribus in locis confirmat. Unum & alterum testimonium proferam. Hae scribit 2. 2. quaest. x. art. 4. Sicut habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu quem non refert ad fidem suam; ita infidelis potest aliquem actum bonum facere in eo quod non refert ad finem infidelitatis. Idem ad Romanos cap. xv. lect. 3. sub finem, explicans illud, Omne autem quod non est ex fide, peccatum est, haec habet. Ex quo videtur quod, sicut dicitur in Glossa, omnis vita infidelium peccatum sit, sicut omnis vita fidelium est meritoria, in quantum ad Dei gloriam ordinatur, sciendum illud 1. Cor. x. Sive manducatis, sive bibitis, sive quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sed dicendum est, quod aliter se habet fidelis ad bonum, & infidelis ad malum. Nam in homine qui habet fidem formatam, nihil est damnationis, ut supra dictum est; sed in homine infideli cum infidelitate est bonum natura; & ideo cum aliquis infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum facit, non referendo ad malum finem, non peccat. Non tamen opus eius est meritorium, quia non est gratia informatum: & hoc est quod in Glossa dicitur: Nihil bonum est sine summo bono; id est, nullum bonum meritorium est sine gratia Dei: & ubi deest cognitio vite aeternae, & incommutabilis veritatis, quae scilicet est per fidem, falsa virtus est in opinionis moribus, in quantum scilicet non refertur ad finem beatitudinis aeternae. Cum vero homo infidelis aliquid agit ex eo quod infidelis est, manifestum est quod peccat. Unde quod in Glossa dicitur: Omne opus quod non est ex fide, peccatum est: sic est intelligendum: omne quod est contra fidem, vel contra con-

scientiam, peccatum est; est ex genere suo bonum esse videtur: puta, si paganus ad bonorem suorum deorum virginitatem servet, vel eleemosynam det, hoc ipso peccat. Infidelis ergo, si operatur ut infidelis, seu ex influxu infidelitatis, semper hae ratione peccat; si operatur ut homo ratione praeditus, & iuxta dictatum rationis, non peccat. Peripicia hae sunt, idcirco aliorum Patrum, & Conciliorum auctoritates praetereo, praetertim quod infra nonnulla adducturus sum.

§. III.

Sine gratia sanctificante potest homo aliquod opus morale ordinis non tantum naturalis, sed etiam supernaturalis, virtute gratiae actualis perficere.

I. Negat conclusionem expostitam Calvinianam pluribus in locis, praecipue Lib. III. cap. xxv. num. 8. Eant nunc hypocrisis, & involutam corde puritatem retinentes, Deum operibus studant demereri. Atqui magis hoc modo iritabunt. Execrabiles illi sunt impiorum victime. Sola reformatione accepta est illi. Constitimus ergo extra dubium, quod vulgatissimum esse debet mediciner in Scripturis exercitatio, quae vel summo splendore conspicua sunt opera in hominibus videri vere sanctificatis, tam precua abesse a iustitia coram Domino, ut peccata consentant. Hoc idem prius docuerat Ioannes Wicleph, & Ioannes Hus, ut conitat ex Concilio Constantiensi sess. xv.

II. Sancto Dei verbo impudentia, & error Calvinianarum, Lutheranorumque confutatur. Ezech. xviii. Deus ad agendam penitentiam peccatores invitat: Convertimini, & agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris. Si peccatores hanc Dei vocem auscultent, eique parent, penitentiae opera exequentes, peccabunt ne forsitan? Non est enim ad penitentium laboriosis operibus suadendis peccatores. Concilium Tridentinum haereticorum impietatem proscripsit sess. vi. can. 7. Si quis dixerit, opera omnia quae ante iustificationem sunt, quacumque ratione facta sint, vera esse peccata, vel adum Dei mereri; aut quanto vehementius quis minus se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare; anathema sit.

III. Opponit Calvinus. Victimae impiorum abominabiles Domino, vota infestum plebilia: Prov. xv. Matth. vii. Non potest arbor mala bonos fructus facere. Resp. Victimae im-

impiorum Deo abominationi sunt, pravo fine oblate; secus si honesto religionis titulo litentur. Perverbi Iudaei deshabant, reputantes solis externis ritibus divinam placari iustitiam, sibi quae demereri clementiam eo ipso tempore quo intus iniquitatem machinabantur. Quare Hieremias cap. vii. ver. 4. illos redarguit, & increpat: Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini est. Sacrificia ergo quae idcirco Deo impii offerunt ut impunitatem in flagitiis perpetrands sibi comparant, ut liberi, & impudentius suis sceleribus, & carnalibus desideriis vacare possint, odio habet iure ac merito Deus. Si vero hostiae immolentur, & victimae, ut legis praecipit custodiuntur, ut officia religionis peragantur, & offerentes, alio quocumque sine perverio neglecto, non aliud nisi honestam illarum victimarum oblationem intendant; opus bonum exercent nulla prava circumstantia inquinatum: Ad illud Matthaei dicitur, quod arbor mala; quatenus mala, non potest nisi malos fructus edere; at quatenus bona, bonos parit. Sic peccator ut peccator opera flagitiosa, ut homo rationalis opera honesta producit.

IV. Antequam ergo homo iustus fiat per gratiam sanctificantem, potest vi auxilii gratiae actualis opera bona elicere non modo ordinis naturalis, verum etiam ordinis supernaturalis, quibus ad ipsum iustificationis opus sese disponat. Sic publicanus pectus suum percutiebat, & demisso animo Deum precabatur, ut sibi peccata dimitteret. Luc. xviii. ver. 13. Percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Cornelius Centurio vir erat religiosus, & deprecans, faciens eleemosynas multas, & digne Deum semper: Ad. x. Dicant Calviniani, & Lutherani, Publicanus percutiens pectus suum, & peccatorum remissionem demisso animo implorans, scelus perpetrabat? Centurio eleemosynas elargiendo pauperibus quodnam crimen committeret? Non ideo fugit, Centurionem, quamquam aliqui negent, huiusmodi impletum habuisse ut testatur D. Th. 2. 2. quaest. x. art. 4. ad 3. De Cornelio sciendum est, quod infidelis non erat... Habebat autem fidem implicitam &c. Verum innumera alia impudentia exempla: quare non est quod immeretur in confirmanda veritate seipia peripicia. Nam quod Deus possit conferre, & reple conferat auxilia gratiae actualis, quae peccatorum corda emolliat, duritiam frangit, & voluntatem erigit ad opera pia producenda,

ad divinam sibi demerendam propitiationem, certum ex Scriptura sancta est. Quod porro etiam opera vi iustus gratiae actualis elicit, in Deum Auctorem supernaturalem directa, bona sint bonitate non modo naturalis, verum etiam demereri clementiam, manifestum itidem est. Nam, ut bona sint in ordine naturali, satis est quod obiectum honestum habeant, nulla circumstantia vitiatum; ut sint bona in ordine supernaturali, satis est quod praeficiantur a principio supernaturali, & quod in supernaturalem finem dirigantur; hoc autem habetur virtute gratiae actualis.

§. I V.

Sine gratia actuali specialiter potest homo in statu hoc natura lapsa aliquid bonum opus morale ordinis naturalis perficere.

I. Quaevis haec distincta est a duobus praecedentibus. Haereticis, ut videmus, nullum opus bonum fieri posse sine theologia fide, & gratia sanctificante, & caritate proprie dicta, contendunt. Quorum haereticorum errores adoptarunt Baius, & Ianfenius: Haerem hanc detestantur Catholici omnes. Disputant isti super necessitate gratiae ad quodlibet opus moraliter bonum. Alii nimis extenuant liberi arbitrii vim, negantes ullum opus moraliter bonum sine gratia fieri posse. Alii in oppositum declinant extremum, plus iusto liberi arbitrii vires extollescentes. Omnia legis praeccepta vitia servari abique gratia posse contendunt. Antequam commune via aperio, nonnullas propositiones a S. Pio V. proferas, & aliquas damnatas ab Alexandro VIII. transcribam fas est, ut plane lector videat quid declinare proflus debeat.

II. Sequentes itaque propositiones, quas Michael Baius docuit, proferit S. Pius V. 22. Cum pelagius sentit qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes, quae legem non habent, naturaliter quae legis iustitiam faciunt, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

25. Infidelium opera sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

27. Liberior arbitrium sine gratiae Dei adiutorio non nisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

37. Cum pelagius sentit qui boni aliquid natura-

aturalis, hoc est quod ex natura solis viribus erum dicit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturae rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mendas diligitur; aut laudabilis illa caritas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.

43. Distinctio illa duplicitatis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturae; & gratuiti, quo Deus amatur ut beatorificator, vana est. & commentitia, & ad illudendum sacris litteris, & plurimis veterum testimonio excogitata.

61. Illa Doctorum distinctio divina legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad preceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quendam modum, videlicet secundum quem volunt operantem perducere ad regnum aeternum (hoc est ad modum meritum) commentitia est, & explendenda.

62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum: vel quia est obiecto, & omnibus circumstantiis rectum est, & bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt); vel quia est meritorium regni aeterni, eo quod sit a vivo Christi membro per Spiritum caritatis, reiicienda est.

III. Ex his propositionibus simul acceptis, quae fuerit Bai mens hoc de argumento, perspicue patet. Contendit enim omnia infidelium opera vera esse peccata proprie dicta, imputabilia scilicet ad poenam aeternam; & non tantum latius accepta, quantum opera sterilia sunt ad vitam aeternam. Nullum ille agnoscit opus bonum quod non fit ex motivo caritatis theologicae in rigoroso sensu accepta, quae aut praecedat, aut comitetur actum bonum. Quare illi soli sine controversia dicendi sunt Bai, & Ianienii sceleratos qui docent omnia opera nostra referenda esse in Deum ex motivo caritatis theologicae, quae vel est ipsa, vel secum habet gratiam sanctificantem. His autem absolute accensendum non sunt illi qui sustinent, nullum opus moraliter bonum fieri posse vi solius auxilii generalis; led auxilium gratiae specialis requirunt, vi cuius opus referatur in Deum ultimum finem. Antequam vero plenus explicetur haec Catholicorum opinio, nonnullae propositiones ab Alexandro VIII. proscriptae lubriciores sunt oculis.

IV. Alexander Papa VIII. has inter alias propositiones damnavit.

9. Revera peccat qui odio habet peccatum mere ob eius turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum officium respectu.

10. Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, mere ut celestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placeat.

11. Omne quod non est ex fide christiana supernaturali quae per dilectionem operatur, peccatum est.

13. Quisquis etiam aeternae mercedis intuitu Deo famulatur, caritate se gererit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

Haec omnia praemittere opportunum existimavi, ut perfectum lectori sit quid vitare debeat. Prima ex his propositionibus magnopere perpendenda. Illa liquidem, expresse saltem, caritatis habitualis non meminit; nec aperte postulat directionem in Deum ex motivo caritatis theologicae.

V. P. Gabriel Vasquez in 1. 2. disp. cxcv. viam singularem a nemine prius excogitavit, inivit, ut hanc controversiam, quam fuisse versat, dirimeret. Sustinet nullum respectu opus bonum morale fieri posse abique auxilio gratiae. Errores Bai, & Ianienii ut declinet, nec expostit gratiam sanctificantem, nec fidem insulam, nec caritatem theologiam; immo nec caritatem communiter dictam. Sed duplex ille auxilii genus distinguit. Alterum proprius supernaturalis, quod ad exercenda virtutum insularum officia necessarium est; alterum ordinis naturalis, quod virtute meritorum Christi confertur. Hanc gratiam intuitu Christi a Deo collatam necessarium esse contendit ille ad omne opus bonum morale ordinis naturalis, sine hac gratia, upote donata ob Christi merita, nullum ipse agnoscit opus morale bonum. Quae sane distinctio arbitraria prorsus est, cuius nec leve vestigium in Patribus habetur. Ad objectionem quae contra suam sententiam ex Bulla S. Pii V. adversus Baii propositiones fieri posset, respondet cit. disp. cxc. cap. xviii. Baii propositiones damnatas fuisse in presenti materia propter acrimoniam, & censuras nimium arrogantes, quibus tamquam lex Pelagiana iniquitates perstringebat aliorum Doctorum sententias; lecus ob errorem, vel falsitatem quam continerent: additque hanc suam Papalis Bullae interpretationem se consultis cum Illustrissimo Domino Cardinali Toledo, cum adhuc Sacri Palatii Concionator, & Theologus esset anno 1586. quique Lovanium pro illa damnatione recipienda missus fuit: eamque probavit, & germanam esse dixit, propriaque manu subscripsit, cuius subscriptionis exemplar apud me adhuc est.

VI. Alii Auctores, ut Gregorius Ariminenis, Rouanus, Contentiosus, Norisus, Van-

Van-

Vankoi, Henricus a S. Ignatio, alique sustinent necessitatem gratiae, & caritatis actualis communiter dictae ad omne opus moraliter ex omnibus circumstantiis bonum: contendunt enim nullum opus moraliter bonum sterile esse, sed de congruo meritorio illud descendunt. Hanc sententiam immunitem prope esse volunt a quolibet censura lata in propositionibus Baii, Ianienii, & Quiesnelli. Quoniam hanc caritatem generatim acceptam in peccatoribus reperiri; & in infidelibus ipsis docent; & idcirco non omnia opera aut infidelium, aut peccatorum esse peccata. Praeterquam quod utuntur interpretatione P. Vasquez, qua explicat Bullam Pontificiam in Baii propositiones, quas non omnes ob errorem, sed ob censuram proscriptas vult. Ut ut de hoc sit, non tam facile indennem servabunt a propositione ix. proscripta ab Alexandro VIII. Revera peccat qui odio habet peccatum mere ob eius turpitudinem, & disconvenientiam cum natura naturali, sine ullo ad Deum officium respectu. Ultimum propositionis membrum non requirit respectum ad Deum ex motivo caritatis proprie dictae, sed aliquem dumtaxat respectum: sine ullo ad Deum respectu. Quare proscripta videtur necessitas cuiusque respectus ad Deum, ut aliquod opus non sit peccatum. Verum respondent, propositionem hanc, ad hoc quod attinet, explicandam necessario esse: alioquin communis Catholicorum sententia laderetur. Quippe omnes admittunt necessarium esse aliquem in Deum relationem virtutalem, saltem obiectivam, qua opus honestum, dum prava agentis intentione non detorquetur in finem pravum, sapienter natura in Deum fertur. Non ergo univere proscribitur doctrina quae aliquem in Deum respectum necessarium defendit, ut opus fit moraliter bonum. Explianda ergo est propositio de respectu qui fit ex motivo caritatis proprie dictae, quo in sensu damnata est; lecus, si intelligatur de respectu vi alicuius auxilii actualis. Sic forsitan interpretantur sunt laudatam propositionem. Recte, an lecus, aliorum esto iudicium.

VII. Misit ergo aliorum opinionibus, thesibus a nobis exposita probanda est, videlicet: Homo in statu naturae lapsae potest solo generali auxilio aditus suis viribus absque specialibus gratia aliquod opus morale bonum producere. Et primum omnium sensus genuinus conclusivus exponendus est. Sermo est de statu naturae innocentis, & integre nulla occurrit difficultas. In eodentissimo statu non

solum aliquod, sed quodlibet bonum ordinis naturalis operari homo poterat. Quoniam omne bonum illius ordinis proportionatum illi erat, nullumque oblatat impedimentum, quo minus virtus hominis in operationem prodiret. Nulla tunc appetitum rebellio, nulla pugna, conflictus nullus. Homo in statu naturae lapsae ob culpam originale faucius undique est, vulnerrumque plenus: contracta illius vires, extenuatum arbitrium, obscuratum mentis lumen, turbata interna pax, omnia in tumultu, & luctu. Vivit tamen veluti infirmus; idcirco aliquid tantum, non omne opus morale bonum efficere suis viribus valet. Bono in lumine posito thesibus nostrae ista, eadem nunc evincitur.

§. V.

Quae sit haec de re D. Thome mens. Illius vera doctrina a vanis commentis asseritur.

VIII. Scripture sacrae, & D. Augustini textus, qui thesibus nostris perspicue confirmant, supra dedimus; idcirco, ne actus agamus, eodem nunc praeterimus; praeteritum quod de Augustino infra sermo reddidit. Quoniam vero adversariis nostris veluti anchoram in doctrina Aquinatis praefixio se collocare iactant, e re nostra est pensuliculae Doctoris nostri in questione gravissima mentem exponere. Praeter textus quos dedimus supra §. 1. num. 9. sequentes illuc transferimus. In II. dist. xli. quest. 1. art. 2. in corp. Omnis actus, inquantum est actus, habet quamdam essentialium bonitatem, secundum quod omne ens bonum est: sed in aliquibus actibus superadditur quaedam bonitas ex proportione actus ad debitum obiectum, & secundum hoc dicitur actus bonus ex genere; & ulterius ex debita commensuratione circumstantiarum dicitur bonus ex circumstantia; & sic deinceps, quousque pervenitur ad ultimam bonitatem, cuius humanus actus est susceptivus, quae est ex ordine in finem ultimum per habitum gratiae, & caritatis: & ideo actus illorum qui gratiam, & caritatem non habent, hoc modo bonus esse non potest; & haec est bonitas secundum quam actus meritorius dicitur. Sed subtrahito posteriori, & ideo actus illorum qui gratiam, & caritatem non habent, hoc modo bonus esse non potest; & haec est bonitas secundum quam actus meritorius dicitur. Unde quoniam ab infidelium actibus subtrahatur ista bonitas, secundum quam actus meritorius dicitur, remanet tamen bonitas alia vel virtutis politicae, vel ex circumstantia, vel ex genere; & ideo non oportet quod omnis eorum actus sit

ma-

malis, sed felix quod sit deficientis bonitatis. In responsione vero ad illud: Omnis vita infidelium peccatum est: haec habet: Ad primum ergo dicendum . . . Non est intelligendum hoc modo quod omnis actus peccatum sit: sed quia semper cum peccato vivunt: quia infidelitas est talis peccatum, quo revento nullum aliorum dimittitur. Vel dicendum, quod intelligitur de illis actibus ad quos ex sua infidelitate impelluntur, ut est adorare idola. Clarius hoc idem explicat in responsione ad secundum. Dicendum, quod fides dirigit intentionem in finem ultimum; sed ratio naturalis, vel prudentia potest dirigere in aliquem FINEM PROXIMUM. ET QUIA ILLE FINIS PROXIMUS EST ORDINABILIS IN FINEM ULTIMUM (ETSI ACTUS NON ORDINETUR) ideo in infidelibus, quorum actus per virtutem in talem finem dirigitur, possunt aliqui actus esse boni; sed deficientes a perfectione bonitatis, secundum quam actus est meritorius: meritorius, inquam, vitae aeternae, ut expresse declarat ad tertium. Sed tamen etiam actus alii, secundum quod sunt boni ex genere, vel ex circumstantia, Deo placent. Non tamen sunt remunerabiles aeterno premio. In responsione ad quartum haec subdit. Dicendum, quod non obligantur ad hoc quod quilibet actus dirigatur in finem ultimum in quem non potest nisi fides dirigere: quia praecipua affirmativa non obligat ad semper, quamvis semper obligent. Et ideo non oportet ut actus infidelium qui in finem ultimum non est ordinatus, semper sit peccatum; sed solum pro tempore illo in quo tenetur actum suum in finem ultimum referre. Subicitiam etiam responsum ad quintum. Dicendum, quod infideles non semper ex infidelitatis errore finem sibi praestituunt, sed aliquando ex vero, & recto iudicio rationis: & ideo non oportet quod in quolibet actu peccent, sed tunc solum quando errore finem sibi praestituunt.

IX. Adeo decretoria sunt haec D. Thomae testimonia, ut otio abuteretur, si constudata susciperem inania commenta quibus Henricus a. S. Ignatio Tom. I. Lib. VIII. cap. XII. eadem in pravum sensum detorquere conatur. Idcirco nonnulli alios textus ex Summa Angelica promittunt, ut, quam ubique sibi in hac sententia D. Thomas consert, evitarent palam faceret. Igitur 2. 2. quæst. x. art. 4. in terminis, ut dicitur, controversiam nostram proponit, querens, utrum omnis actus infidelium sit peccatum? Et hanc conclusionem statuit: Peccatum mortale tollit gratiam gratiam facientem: non autem totaliter con-

sumpt bonum naturæ. Unde, cum infidelitas sit quoddam peccatum mortale, infideles quidem gratia carent; remanet tamen eis aliquid bonum naturæ. Unde manifestum est quod infideles non possunt operari bona que sunt ex gratia, scilicet opera meritoria; tamen bona opera ad qua sufficit bonum naturæ, aliquantulum operari possunt: unde non oportet quod in omni suo actu peccent. Hoc idem confirmat 1. 2. quæst. cxxx. artic. 2. Quia tamen natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono nature privetur, potest quidem etiam in statu nature corrupte per virtutem suæ nature aliquod bonum particulare agere.

X. Alia testimonia adducuntur, que directe pugnant cum principiis adversariorum, eorum partes habent. Contentum illi virtutes morales, temperantiam, fortitudinem, iustitiam ipsam esse caritatem, variis formis, seu modificationibus expressam. Hanc vero opinionem consultat Angelicus 1. 2. quæst. lxxi. art. 2. in corp. Habitus dirigitur secundum formalem differentiam obiectorum. Obiectum autem theologiarum virtutum est ipse Deus, qui est ultimus rerum finis, prout nostræ rationis cognitionem excedit. Obiectum autem virtutum intellectualium, & moralium est aliquid quod humana ratione comprehendit potest. Unde virtutes theologice specie distinguuntur a moralibus, & intellectualibus. Testimonium Augustini, qui Lib. 1. de mor. Eccl. cap. xv. videtur docere, praefatas virtutes ipsam esse caritatem vario quodam affectu manifestatam, & quoque testimonio utatur adversarii, sibi opponit tertio loco, cui sic respondet. Ad tertium dicendum, quod licet caritas sit amor, non tamen omnis amor est caritas. Cum ergo dicitur, quod omnis virtus est ordo amoris, potest intelligi vel de amore communitate dicto, vel de amore caritatis. Si de amore communitate dicto, sic dicitur quilibet virtus esse ordo amoris, in quantum ad quamlibet cardinalium virtutum requiritur ordinata affectio. Omnis autem affectiois radix & principium est amor, ut supra dictum est. Si autem intelligatur de amore caritatis, non datur per hoc intelligi quod quilibet alia virtus essentialiter sit caritas, sed quod omnes alia virtutes aliquantulum a caritate dependant, ut infra patebit.

XI. Ex hoc textu liquet quomodo inanis sit illa distinctio quam quidam ex adversariis, quos inter est Henricus a. S. Ignatio Tom. I. Lib. VII. cap. XXI. & XXI. & Lib. VIII. cap. xxviii. excogitantur, caritatis scilicet

com.

communitate dictæ, & caritatis perfectæ, ac proprie dictæ. Nam caritas theologica una est, ut omnes Theologi fatentur cum Angelico 2. 2. quæst. xxxi. art. 5. Unde relinquatur quod caritas est simpliciter una virtus, non distincta in plures species. Caritas hæc nunquam separata a gratia sanctificante, nec cum peccato mortali coniuncta reperitur, ut docet idem Angelicus 2. 2. quæst. xlv. art. 4. Caritas autem non potest esse cum peccato mortali. Quod prius dixerat quæst. xxv. art. 2. ad 5. Caritas importat unum quantum ad Deum, non autem fides, nec spes. Omne autem peccatum mortale non sufficit in aversione a Deo, ut supra dictum est. Et ideo omne peccatum mortale contrariatur caritati. Non autem omne peccatum mortale contrariatur fidei, vel spei; sed quedam determinata peccata, per qua habitus fidei, vel spei tollitur; sicut per omne peccatum mortale habitus caritatis tollitur. Unde pater quod caritas non potest remanere in formis, cum sit ultima forma virtutum, ex hoc quod respicit Deum in ratione ultimi finis, ut dictum est. Distinguit ipse Angelicus caritatem hæc in incipientem, & proficientem, & perfectam hic quæst. xxiv. art. 9. Que distinctio, ut optime advertit Franciscus Sylvius hic, non est aut penes diversitatem graduum intentionis, aut secundum extensionem ad plura objecta; sed distinctio illa sumitur comparate ad diversa munia, & officia, ut conceptis verbis docet Angelicus in corp. Diversi gradus caritatis distinguuntur secundum diversa studia ad qua homo perducitur per caritatis augmentum. Nam primo quidem incumbit homini studium principale ad recedendum a peccato, & resistendum concupiscentiis eius, que in contrarium caritatis movent; & hoc pertinet ad incipientes, in quibus caritas est nutrienda, vel fovenda, ne concupiscat. Secundum autem studium succedit ut homo principaliter intendat ad hoc quod in bono progreditur. . . Tertium autem studium est ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo subleget, & fruatur. Tantum ergo abell caritatem incipientem in peccationibus reperiri, ut contra munus illius caritatis sit peccata resistere, reliquias ex peccati macula relictas evellere, & concupiscentias coercere. Hæc caritas que ratione officii, & curæ incipientis appellatur, intensior, & ferventior interdum esse potest in iusto, recenter converso quam fit caritas proficiens in altero iusto, ut indicavimus: eo quod distinctio hæc non a maioribus vel minor intentione, & fervore, sed ab officiorum diversitate reperitur. Do-

cuerat Angelicus articulo precedenti quatuor reperiri in caritate perfectionis gradus, quorum primus proprius Dei est, secundus beatorum, tertius eorum qui statum peculiaris perfectionis amplectuntur, quartus, qui in hoc finis est ut homo nihil cogitet, vel velit quod divina dilectioni sit contrarium, est communis omnibus caritatem habentibus. Denique concludit Angelicus omnem caritatis partitionem sub data contineri divisione cit. artic. 9. ad 1. Dicendum, quod omnis illa determinata distinctio que preest accipit in augmento caritatis, comprehenditur sub his tribus que dicta sunt (in corp.) sicut etiam omnis diversio contrariorum comprehenditur sub tribus his principio, medio, & fine. Si omniscientis gradus, status, perfectio sub uno extrinseco alioque modo comprehenditur, si caritas sub nullo in hoc trium statuum sedes cum peccato inter secundum Angelicum valet; consequitur commentarium iuxta Aquinatem esse distinctionem illam caritatis communitate dictæ, & caritatis perfectæ, ut illa in peccatoribus, hæc in iustis reperitur. Amor utriusque, vidimus ex Angelico, alius est amor caritatis, alius communitate dictus; sed amor communitate dictus non est amor caritatis: quia, inquit D. Thomas, licet caritas sit amor, non tamen omnis amor est caritas. Ex quibus omnibus colligendum videretur, distinctionem illam inventam fuisse ad fucum Pontificis Bullis inferendum. Nullum opus sine caritate, & gratia sanctificante bonum haberi posse, docuerat Batus. Damna hæc doctrina, excogitata est caritas que residere in peccatore valet. Caritas hæc iuxta hos Theologos diligit Deum propter se, & propter illius bonitatem. Caritas generaliter dicta (inquit Henricus a. S. Ignatio Lib. VIII. cap. xxix.) per quam omnia opera nostra in Deum referenda sunt, a Deo est per gratiam actualem. Si omnia opera nostra in Deum dirigimus vi illius caritatis, ergo Deum amamus super omnia. Si amamus super omnia, caritatem theologiam habemus. Sed quid amplius immoratur in consultando commentario invento? Notionem veram, & genuinam illius caritatis Dei propter se generantem dicitur, ut distincta a caritate theologica, hucusque desiderari passi sunt Theologi illi. Nemo tamen hic inferat, ne necessitate in catechismo, vel in penitente ante iustificacionem actus supernaturales dilectionis Dei. Quamquam enim diffidiam fit penes Theologos, sint ne eiusmodi dilectionis divine actus in penitente effectus ipsius gratie sanctificantis, an auxiliæ actualis, quod

mili.

mihī probabilis est; omnes tamen Orthodoxi fateantur, penitentes vi gratiæ actualis a Deo insulae se disponere ad iustificacionem, & ut inquit Tridentina Synodus sess. vi. cap. vi. Deum tanquam iustitia fontem diligere incipiunt. Quam dilectionem si caritatem latius acceptam appellare etiam vis, non valde repugnat. Verum de hoc ex insituto in tractatu de Pœnitentia. Interim hoc nihil suffragatur adversariis, qui caritatem quamdam excogitant quæ Deum, non modo tanquam iustitia fontem, sed propter suam bonitatem diligit, quamque in ipsis peccatoribus, & infidelibus collocant. Quod commentum inaudium Theologis est.

XII. Unum & alterum textum ex eodem Angelico profero 2. 2. quest. xxlii. artic. 7. Virtus ordinatur ad bonum, ut supra habitum est. Bonum autem principaliter est finis: nam ea que sunt ad finem, non dicuntur bona nisi in ordine ad finem. Sicut ergo duplex est finis, unus ultimus, & alius proximus; ita etiam est duplex bonum, unum quidem ultimum, & universale, & aliud proximum, & particulare. Ultimum quidem, & principale bonum hominis est Dei fructus. Bonum autem secundarium, & quasi particulare hominis potest esse duplex. Unum quidem quod est vere bonum, ut pote ORDINABLE, quantum est in se, ad principale bonum quod est ultimus finis. Aliud autem est bonum apparens, & non verum, quia abducit a finali bono. Sic ergo patet quod virtus vera simpliciter est illa que ordinat ad principale bonum hominis. Et sic nulla virtus potest esse sine caritate. Sed si accipiatur virtus, secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem, sic potest esse aliqua virtus sine caritate, in quantum ordinatur ad aliquod particulare bonum. Sed si illud particulare bonum non sit verum bonum, sed apparens, virtus etiam que est in ordine ad hoc bonum, non erit vera virtus, sed falsa similitudo virtutis. Si vero illud bonum particulare sit verum bonum, puta conservatio civitatis, vel aliquid huiusmodi, erit virtus FERIA VIRTUS, sed imperfecta, nisi referatur in finale, & perfectum bonum. Et secundum hoc simpliciter vera virtus sine caritate esse non potest.

XIII. Ut multa in pauca contraham, ad quedam principia revocabo que sultus ex Angelico transcripsit hinc.

Primum. Liberum arbitrium quod in statu nature integre potens erat quodcumque bonum morale ordinis naturalis operari, peccato originali vulneratum infirmum evasit,

non tamen mortuum. Non ergo orme bonum morale, quia infirmum; sed aliquid, quia vivum, morale bonum edere poterit. Vivum quippe in genere moris, nedum in linea physica, liberum hominis arbitrium remansit. In hoc ergo moris genere edere bonum quoddam valet.

Secundum. Hoc bonum morale in actu ex officio honesto, & ob illius honestatem operante edito, situm est. Non requiritur ut actus iste re, vel virtute ab homine in Deum ultimum finem referatur; sed satis est quod finis proximus, in quem immediate actus tendit, sit (inquit Angelicus in textibus allatis) ordinabilis in finem ultimum.

Tertium. Præceptum caritatis iubet omnia nostra referre in Deum. Mandatum hoc affirmativum est; idcirco non obligat pro semper, ut iam supra ostendimus, & toties repetit Angelicus, sed definito tempore. Verum quidem est quod mandatum illud, ut pote primum maximumque, frequenter obligat; atque adeo Angelicus tam frequenter illud mentibus ingerit, & inculcat, ut videatur docere nos ad perennem, continuamque omnium nostrorum actuum obligationem Deo litandam astringi; sed simul data occasione declarat obligationem hæc determinationi temporis illigatam esse. Et quia adversarii hoc Angelici principio enormiter abutuntur, ut imperitis imponant; revocandum in memoriam est, iterumque oculis subiciendum splendidissimum Aquinatis testimonium, quo obligatio omnia referendi in Deum asseritur, & non urgere pro semper declarat. 1. 2. quest. c. art. 10. ubi querit, utrum modus caritatis cadat sub præcepto divine legis? De more tria opponit. In argumento Sed contra universam adversariorum doctrinam sibi opponit. Quicumque non servat præceptum, peccat mortaliter. Si igitur modus caritatis cadat sub præcepto, sequitur quod quicumque operatur aliquid, & non ex caritate, peccat mortaliter. Sed quicumque non habet caritatem, operatur non ex caritate. Ergo sequitur, actum caritatis non habet caritatem, peccat mortaliter in omni opere quod facit, quodcumque sit de genere bonorum, quod est inconveniens. Videndum nunc, utrum Angelicus respondeat huic argumento, peccare saltem venialiter eum qui non operatur ex caritate aut proprie, aut generatim accepta. Respondet dicens, quod circa hoc fuerunt contraria opiniones. Quidam enim dixerunt absolute modum caritatis esse sub præcepto. Nec est impossibile observare hoc præceptum caritatem

non habenti, quia potest se disponere ad hoc quod caritas ei infundatur a Deo. Nec quandoque aliquis non habens caritatem facit aliquid de genere bonorum, peccat mortaliter: quia est præceptum affirmativum, ut ex caritate operetur, & non obligat ad semper, sed pro tempore illo quo aliquis habet caritatem. Alii vero dixerunt, quod omnino modus caritatis non cadit sub præcepto. Hæc sunt due opiniones que D. Thomas tempore circumferebantur. Quid respondeat Angelicus, audiamus. Utrique autem quantum ad aliquid verum dixerunt. Actus enim caritatis dupliciter considerari potest. Uno modo secundum quod est quidam actus per se, & hoc modo cadit sub præcepto legis quod de hoc specialiter datur, scilicet, Diliges Dominum Deum tuum, & Diliges proximum tuum: & quantum ad hoc primi verum dixerunt. Non enim est impossibile hoc præceptum observare quod est de actu caritatis: quia homo potest se disponere ad caritatem habendam; & quando habuerit eam, potest ea uti. Alio modo potest considerari actus caritatis secundum quod est secundum quod actus aliarum virtutum ordinatur ad caritatem, que est finis præcepti; ut dicitur 1. ad Timoth. 1. Dicitur est enim supra, quod intentio finis est quidam modus formalis actus ordinati in finem. Et hoc modo verum est quod secundi dixerunt; quod modus caritatis non cadit sub præcepto; hoc est dictum, quod in hoc præcepto, Honora patrem, non includitur quod honoretur pater ex caritate, sed solum quod honoretur pater. Unde qui honorat patrem, licet non habeat caritatem, non efficitur transgressor præcepti quod est de actu caritatis; propter quam transgressionem meretur peccatum. Integram conclusionem transcribere volui, ne adversarii inelamant, ea me omisisse que illis favore darentur. Breviter singula expendamus. Relatis duabus opinionibus, quid utraque veri habeat exponit. Primo constituit, actum caritatis per se iuberi a præcepto amoris divini. Secundo, considerari posse actum hunc ut modum aliarum virtutum; que caritatem in finem præcepti incipiunt: & sub hac consideratione modus caritatis non cadit sub præcepto. Quare quis implere præceptum honorandi parentes potest, quin eos honoret ex caritate.

XIV. Verum clamantes opponunt adversarii ultimum S. Doctoris periodum tantquam iudicium decretorium pro illorum sen-

tentia. Unde qui honorat patrem, licet non habeat caritatem, non efficitur transgressor huius præcepti; est sit transgressor præcepti quod est de actu caritatis. Hunc textum a corpore doctrine illius articuli detruicatum transcribere illi solent, ut mitecant quadam rotundis. Sentus istius textus germanus est; qui honorat patrem absque caritatis motivo, implet præceptum colendi parentes, & violat præceptum caritatis, si tunc urgeat caritatis mandatum. Siquidem mandatum illud, adfirmans eum sit, non pro semper, sed pro aliquo definito tempore obligationem imponit. Et ne gratis hæc a nobis comminisci videantur, verba ipsius Angelici ex eodem articulo promamus. Argumentum quod secundo loco sibi opponit Angelicus, est ipsissima adversariorum doctrina: ad modum caritatis proprie pertinet ad omnia fieri propter Deum. Sed istud editi sub præcepto: dicitur enim Apostolus 1. ad Cor. x. Omnia in gloriam Dei facite. Ergo modus caritatis cadit sub præcepto. His paucis verbis summam perscringit Angelicus totius difficultatis obiecta a recentioribus transmissis nonnullis. Audito responsum. Ad secundum dicendum, quod sub præcepto caritatis continetur ut diligatur Deus ex toto corde; ad quod perinet ut omnia referantur in Deum. Et ideo præceptum caritatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum. Sic ergo qui honorat parentes, tenetur ex caritate honorare, non ex vi huius præcepti quod est, Honora parentes; sed ex vi huius præcepti, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum ista sint duo præcepta affirmativa, non obligantur ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare: & ita potest contingere quod aliquis implens præceptum de honoratione parentum, NON TUNC TRANSGREDIATUR PRÆCEPTUM DE OMISSIONE MODI CARITATIS. Adeo præcisa hæc sunt, & explicata, ut nullam patiantur interpretationem. Præceptum caritatis quo iubetur opera nostra omnia Deo offerre, adfirmans est: pro aliquo tempore obligat, pro aliquo non obligat. Quare implens præceptum honorandi parentes, interdum non peccat, quamquam referre honorem situm in Deum omittat, in quem indole sua referibilis est.

XV. Si autem quæras, quandomam obligat, & quando non obligat præceptum referendi opera nostra in Deum; & responderet Angelicus, eo tempore urgeat præceptum referendi.

ferendi omnia opera nostra in Deum quo urget preceptum amandi Deum. In II. dist. xl. quest. I. art. 5. ad 6. *Et si quaeratur quando oporteat actum referre in finem ultimum; hoc nihil aliud est quam quaerere, quando oporteat habitum caritatis exire in actum; quia quandoqueque habitus caritatis exiit in actum, si ordinatio hominis in finem ultimum.* Porro Angelicus iam in textu numero precedenti relato definit, preceptum affirmativum amandi Deum pro diversis temporibus obligare. Hinc evanescit delirium illud quod somniavit Henricus a S. Ignatio cum nonnullis aliis Lovanienfibus, quod scilicet D. Thomae Dicitigli a vero abjundunt, quod non distinguant preceptum obligans sub mortali a precepto obligante sub veniali. Preceptum amandi Deum, inquit laudati Lovanienfes, obligat sub mortali; preceptum referendi in Dei gloriam opera nostra sub veniali: illud pro tempore determinato, hoc pro semper obligat. Distinctionem hanc, ut alias dixi, delirium voco in sola alterata imaginatione situm. D. Thomas conceptis verbis definit, preceptum caritatis illud esse quod nos ad offensa opera nostra Deo toties obligat, quoties ad autorem Dei urget. Nullum divinum mandatum reperire licet quod suapte natura obliget sub veniali tantum, sed quodlibet grave imponit obligationem, cuius transgressio venialis evadit ob rationes obvias alibi indicatas. Et, quod penitus adversariorum ora obstruit, est quod Angelicus in omnibus locis, qui plures sunt, in quibus apostolici precepti, *Omnia in gloriam Dei facite*, meminit, semper inculcat illud affirmans esse, atque adeo pro semper non obligare. Nullibi, vel indirecte, obligationem sub veniali recordatur. Si semel tantum docuisset Angelicus preceptum Apostoli affirmans esse, potuissent laudati Scriptores mutare, angelico calamo excidisse fortuito talem interpretationem; sed ubique occasione data eandem repetit. Nam prae ter loca citata, I. 2. q. lxxxviii. art. 2. haec scribit. *Ad secundum dicendum, quod illud preceptum Apostoli est affirmativum: unde non obligat ad semper. Et sic non facit contra hoc preceptum quicumque non refert in gloriam Dei omnia quae facit.* Similia habet in Disp. q. vii. de malo art. 2. ad 9. *Ad nonum dicendum, quod cum illud preceptum Apostoli sit affirmativum, non obligat ad hoc quod semper observetur.*

XVI. Quartum Angelici preceptum. Relatio operum in Deum fieri debet aut actu

formali, aut actu virtuali. Habitualis non est factus ad preceptum implendum: quia inquit quest. unic. de carit. art. 11. ad 2. *habitualmente referre in Deum non cadit sub precepto.* Praecepta enim, ut toties alibi reperit, sunt de actibus, non de habitibus. Interdum Angelicus relationem habituales pro virtuali accipit, & aliquando pro hominis iusti habituali in Deum conversatione. Quod ut clarius percipias, iclas oportet D. Thomam in peccatore admittere utrique actus indifferentes in ordine ad meritum, factus in homine gratia sanctificante orato. *Non potest esse aliquis actus a deliberata voluntate procedens in habente gratiam, qui non sit meritorius; sed tamen in non habente gratiam potest esse aliquis actus deliberatus qui nec meritorius, nec demeritorius est; tamen est bonus, vel malus.* In II. dist. xl. art. 2. in corp. Porro, ut homo iustus caritatem servet, non est necesse ut omnia opera sua referat semper actu, vel virtute in Deum; perperat enim peccata venialia, quae in Deum referri nequeunt. At quia haec peccata venialia non impediunt habituales iusti conversionem in Deum, ideo non violant preceptum caritatis: quia istud non semper urget. Si enim semper urgeret, peccatum veniale ellet mortale, ut sibi D. Thomas obicit 2. 2. q. xlv. art. 2. arg. 2. *Si ergo in precepto cadit quod Deus ex toto corde diligatur, quicumque facit aliquid quod non pertinet ad Dei dilectionem, agit contra preceptum; & per consequens peccat mortaliter. Sed peccatum veniale non pertinet ad Dei dilectionem. Ergo peccatum veniale erit mortale; quod est inconveniens.* Illuc aures, mentemque intendant velim Lovanienfes, qui commincentur veniale peccatum in omissione omnia referendi in Deum, seu diligendi ex toto corde. Audiant quid reponat Doctor sanctus. *Ad secundum dicendum, quod dupliciter contingit ex toto corde Deum diligere. Uno quidem modo in actu, id est ut totum cor hominis semper actualiter in Deum feratur; & extrinsecus esse dixerit &c. anathema sit.* Quae doctrina univerfa Patrum traditione consecrata semper fuit. Augustinus, & Thomas hanc rationem ubique, cum fert occasio, ingerunt. Quo polito, necessario consequitur aliquid opus morale bonum produci ab homine posse. Mortuum quippe illius arbitrium esset, nisi aliquo actu viveret. In statu naturae integrae omne opus morale ordinis naturalis efficere valuisset. Si hoc idem arbitrium vivit, aliquem actum

le non esse contra preceptum caritatis. Cur? Quia non tendit in obiectum oppositum; sed solum impedit caritatis usum; & ideo peccatum veniale non est mortale, ut obiciebatur. Non enim est contra, sed praeter mandatum. Et hoc fatetur etiam ipse Henricus a S. Ignatio *Tom. I. Lib. VIII. cap. x.* Communitum ergo inventum est distinctio illa duplicis precepti, alterius sub mortali, alterius sub veniali obligantis.

XVII. Quintum Angelici principium. Preceptum hoc diligendi Deum affirmativum est, sed includit preceptum negativum, quod prohibet referre actus nostros in obiectum oppositum bono divino, vel odio habere ipsam bonitatem divinam. Qua ratione semper peccatum est dirigere actus nostros in finem pravam, ambitionis, vanae gloriae, superbiae, & id genus similia. Ex quo patet quam sit fallax adversariorum ratioeinum, quo ex hoc precepto negativo, nihil videlicet agendi contra preceptum affirmativum, inferre nituntur, mandatum Apostoli, *Omnia in gloriam Dei facite*, imponere pro semper obligationem relationis saltem virtualis omnium nostrarum actionum in Deum. Angelicus e contrario ex precepto negante infert prohibitionem quodam referendi in finem contrarium bono divino, aut odio habendi bonum divinum, ut dictum est, & infra iterum dicemus. Et haec in defensionem angelicae dixisse sit factus: nimique prolixitati lector pareat: quae, si nimia fuit, non mihi, sed adversariorum vitilugationibus vitio vertenda est.

§. VI.

Rationem momenti exincitur, hominem in statu naturae lapsae virtutis polere quibus sine specialis gratia valeat bonum aliquod morale ordinis naturalis efficere.

I. Concilium Tridentinum sess. vi. cap. I. can. 5. definit: *Si quis liberum hominis arbitrium post Ade peccatum amissum, & extrinsecus esse dixerit &c. anathema sit.* Quae doctrina univerfa Patrum traditione consecrata semper fuit. Augustinus, & Thomas hanc rationem ubique, cum fert occasio, ingerunt. Quo polito, necessario consequitur aliquid opus morale bonum produci ab homine posse. Mortuum quippe illius arbitrium esset, nisi aliquo actu viveret. In statu naturae integrae omne opus morale ordinis naturalis efficere valuisset. Si hoc idem arbitrium vivit, aliquem actum

Conc. Theol. Tom. I.

illius ordinis pariat opus est: alioquin deleta illius imago esset, vitaque omnino extincta. Vivit, inquit Valquez, arbitrium hominis ob indifferentiam ad bonum, & ad malum, quae retinet. Quae responsio nullo negotio eliditur. Infirmitas quomodo ex culpa contraxit, sita nequaquam est in laesione solius indifferentiae ad bonum, & ad malum, sed in virtutum diminutione. Virtus ad bonum exilis, & infirma evasit, inquit Tridentinum loc. cit. *Tamen si in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, virtutibus licet attenuatum.* Porro virtus iusthae, tamen attenuata & debilis, aliquem tamen actum suae naturae consentaneum producat oportet, nec extincta, & mortua dicatur.

II. Respondet P. Vincentius Contensonius *Lib. VIII. disert. 11. cap. I.* ex nostra ratione consequi hominem suis virtutibus posse totam legem implere, quod Pelagianorum haereticum redolet. Quare subdit, humanam naturam virtutibus instructam esse quibus edificare domos, plantare vineas, & tandem opera quaedam ex officio honesta edere valeat. At, quia opera isthae in Deum ultimum finem directa non sunt, bona mixta malo sunt. Praecepto quippe urgeant omnia opera nostra in Deum attollere. Quae sane responsio ex his quae diximus supra, occidit in nihilum. Demonstratum enim est, preceptum quo iubetur Deo opera nostra omnia offerre, affirmativum esse, quod statio tempore obligationem imponit: idque perspicue docet D. Thomas. Ideo ratio nostra interea consistit, & innumeris Scripturarum exemplis confirmari potest. Numquid Afluerus Rex peccavit, quod iustum Mardocheum extulit, Amari scelere levera poena multavit? Peccavit ne Nabuchodonosor, quod perierunt Sedeciam improbativ? Numquid loco criminis habenda fuit Nivivitarum penitentia, quae divinum iustitiam placarunt? Deique misericordiam sibi conciliarunt? Quid lententiae dicemus in barbaros illos Melytenfes, qui tam misericordii hospitalitate Paulum, sociolique naufragio subductos exceperunt? Quid criminis perperarunt Reges, cum templum Hierosolymitarum instaurari curarunt? Nonne illi omnes laude digni in scripturis sanctis memorantur? Quid reponis? Gratia istos peculiari a Deo donatos fuisse? At unde id colligis? Sine peculiari adiutorio haec fieri posse nos & auctoritate, & ratione demonstravimus.

III. Alia ratio repeti ex absurdis contrarietate sententiae potest. Si infidelis, peccato ref-

resque in omni opere morali ex officio honesto delinquent, quod in veri Dei gloriam illud non referent, admodum essent ut a similibus abstinerent operibus, positione facta quod infideles veram amplecti religionem nollent. Hortandi essent ne nudum operent, ne periclitari suppetias ferrent, ne parentes colerent, ne fratrum discordias lopiarent. Ne multa : infideles in omni opere peccarent, quatenus lex naturalis servanda occurreret : quod tamen damnatum ab Ecclesia est. Neque anathemata declinare valent, dicentes, non omnia opera infidelium esse peccata, eo quod opera ex officio bona peccata non sunt, neque ex privatione relationis in Deum inficiuntur, sed inficitur operans omitens referre opus in Deum. Hoc enim officio nullatenus damnationem doctrinam evadunt : quoniam non solum proscripta est hac propositio : *Omnia opera infidelium sunt peccata* ; sed etiam hac altera : *Necesse est infidelem in omni opere peccare*. Quid ? Peccatum omissionis fortasse non erit peccatum ? Quid plura ? Adversarii sustinent non omnibus infidelibus, immo nec peccatoribus, praesertim obcecatis, & induratis, auxilia, & gratias sufficientes conferri. Necesse est ergo illos saltem in omni opere peccare. Ergo ut absurdum hoc, quae sane horrida sunt, vident, fateantur oportet peccatores, & infideles aliqua opera bona honesta propriis viribus, solo generali auxilio adiutis, parere posse.

§. VII.

Scripturarum auctoritates quae obici solent, explicantur.

I. Opponunt 1. illud Apostoli ad Titum 1. vers. 15. *Omnia munda mundis ; conquinata autem, & infidelibus nihil est mundum ; sed inquinata sunt eorum & mens, & conscientia.* Omnis pluribus responsis, illud solum exhibeo quod S. Thomas hic in commentariis reponit lect. iv. Dicendum, quod malum nunquam corruptum totum bonum. Impossibile enim est quin in peccatore quolibet sit aliquid bonum, scilicet naturae, etiam in demonibus. Quando ergo peccator facit aliquod bonum secundum quod est peccator, & infidelis, verum est peccatum ex radice ; sed si quid facit ex principio alicuius boni quod habet vel fidei informis, vel NATURAE, non est immundum : & ideo signanter dicit : *Conquinata, & infidelibus, id est inquinatum sunt huiusmodi.* Comedebant enim contra conscientiam,

& errabant in fide. Et ideo quod de natura sua est mundum, fecerunt sibi immundum : cuius causa est, quia causa actualium eorum est immunda, scilicet voluntas, & intellectus, quae sunt in eis depravata. Haec est constans & perpetua D. Thomae doctrina, tum in commentariis in Paulinas Epistolas, tum in aliis operibus, videlicet opera infidelium peccata esse, etiam bona opera, quando ex ipsa infidelitate proficiuntur ; quando infideles, & peccatores agunt ut tales, referendo opera sua in finem privatum : munda contra illorum opera, quando agunt ex principio alicuius boni, vel fidei vel naturae. Duo confutat Angelicus hoc suo responso, & hareticorum errorem, contendentium omnia infidelium opera esse peccata ; & quorundam Catholicorum opinionem, vi cuius volunt opera aliqua infidelium bona esse vi gratiae actualis. Angelicus vero hic & alibi docet bona esse ex principio naturae.

II. Obiciunt 2. Apostolus Paulus Hebr. xi. vers. 6. inquit : *Sine fide impossibile est placere Deo* : item Rom. xiv. *Quod non est ex fide, peccatum est.* Resp. D. Thomas in commentariis super hunc textum ad Romanos ambobus textibus responderi his verbis : *Opus omne quod non est ex fide, peccatum est : sic est intelligendum : Omne quod est contra fidem, vel contra conscientiam, peccatum est, est ex genere suo bonum esse videtur ; puta si paganus ad honorem suorum deorum virginitatem servet, vel elemosinam det, hoc ipso peccat.* Prius tamen praemittit, eiuusmodi infideles non peccare, si haec opera faciant ex dictamine rationis. Cum aliquis infidelis ex dictamine rationis (non dicit ex gratia) aliquid bonum facit, non referendo ad malum finem, non peccat. Nota : non dicit tantum, quod bonum opus non sit peccatum ; sed dicit, quod infidelis non peccat, ut excludat peccatum omissionis relationis in Deum. In quam ubique sibi constet Angelicus. Quod si nomine fidei solum theologicum fidem accipere velis ; tunc itidem dicendum, omne id quod est contra fidem theologica, peccatum esse. Tandem sine fide impossibile est placere Deo, comparate, seu in ordine ad vitam aeternam, & in ordine naturali si peccator, vel infidelis quidquam boni operatur, opus recte factum Deo placet ; iocus perona infecta peccato aut infidelitatis, aut alterius generis. I. Apostolus ad Hebraeos sermonem habet de fide supernaturali in ordine ad vitam aeternam.

III.

III. Obiciunt 3. Idem Apostolus Paulus I. Cor. xvi. vers. 14. *Omnia vestra in caritate fiant* : item cap. x. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in Dei gloriam facite* ; & ad Coloss. 111. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine IESU Christi, gratias agentes Deo, & Patri per ipsum.* His textibus ex dictis responso patet. Quamquam enim doctissimus Bellarminus Lib. V. de grat. & lib. arb. cap. x. videatur negare, verba Apostoli praecipi vim habere ; nos tamen cum Augustino, & Thoma, & communione Theologorum sententia sustinemus, in recentibus Apostoli verbis verum contineri praecipi ; quod adfirmans cum sit, non pro semper, sed dato urget tempore. Quatenus vero hoc praecipi aliquid negativum includit, vetat ne quidquam quod glorie Dei obicit, agamus : quod pro omni obligat tempore.

IV. Opponunt 4. illud Ioannis xv. *Sine me nihil potestis facere* ; item illud Pauli I. ad Corinth. ix. *Quid habes quod non accepisti ?* & tandem illud II. Corinth. 111. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis.* Resp. His, & similibus testimonio obvia, facilitate responso est. Aut enim ibi sermo est de operibus ordinis supernaturalis ; & sic nullum istius generis bonum opus sine peculiari gratia edere valeamus : vel sermo est de operibus ordinis naturalis ; & nec huius ordinis opera facere valeamus sine aut auxilio generali, aut auxilio speciali. Aliquod bonum facile cum solo auxilio generali producere possumus ; ad opera autem ardua, & plura pergenda, etiam istius ordinis, necessarium est auxilium speciale.

§. VIII.

Testimonia quae ex D. Augustino, vel ex ratione obiciuntur, in vero sensu expojita.

I. IN Augustini auctoritate totius victoriae spem collocant adversarii. Illum quippe non modo sibi favere, sed perpicue, verbiusque conceptis suam ipsorum sententiam docere contendunt, praesertim Lib. I. de nuptiis & concupisc. cap. 111. & IV. & Lib. IV. cont. Iulianum cap. 111. ubi ex professo controversiam discutit de virtutibus infidelium adversus Pelagianos. Ut id quod sentio libere fatear, illorum haud subscribo iudicio, qui nullum facessere negotium Augustini hoc de argumento testimonia intrepide asserunt.

Quin aio, non facile ea solvi, nisi magna perpicuitate, quae fuerit Iuliani Pelagiani de operibus infidelium mens, expendatur. Quo liquidem doctrina Iuliani tendit, eo suam collinat Augustinus responsum. Misso igitur Libro de nuptiis, & concupisc. cuius argumentum iterum ex instituto versat adversus Iulianum Lib. IV. cap. 111. praecipua quae ex hoc Libro opponi solent, enucleabimus.

II. Haec ergo sunt potissima testimonia quae ex praefato Lib. IV. cap. 111. opponuntur. *Noveris itaque non officii, sed finibus a virtutis discernendas esse virtutes. Officium autem est quod faciendum est ; finis vero propter quod faciendum est. Cum itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non praeter hoc facit propter quod facere debet, peccare continetur.* Sed quod magis urget, est principium illud, qui suam fidem sententiam, scilicet opera nostra omnia in Deum referenda esse. Porro hoc debuit Augustinus efficaciter, atque perspicue inculcare ibidem. Absit ut virtutes vere cuiquam serviant nisi illi, vel propter illum, qui dicitur : *Deus virtutum converte nos.* Proinde virtutes quae carnalibus delectationibus, vel quibusdam commodis, vel emolumentis temporalibus servantur, vere profus esse non possunt. Quae autem nulli rei servire volunt, nec ipse vere sunt : verae quippe virtutes Deo servantur in hominibus, a quo donantur hominibus ; Deo servantur in Angelis, a quo donantur & Angelis. Quidquam autem boni fit ab homine, & non propter quod fieri debere vera sapientia praecipit, est ex officio videtur bonum, ipso non recto sine peccatum esse. Possunt ergo aliqua bona fieri, non bene factis, a quibus sunt. Bonum est enim ut subveniant homini periclitanti, praesertim innocenti. Sed ille qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis quam Dei, facit, non bene bonum facit : quia non bonus facit quod non bona voluntate facit. Absit enim ut sic vel dicatur voluntas bona quae in aliis, vel in se ipsa, non in Domino gloriatur. Clare ergo Augustinus docent, infideles peccare, eo ipso quod opera ex officio bona, & laudabilia in Dei gloriam non referunt. Plurima in hunc finem tum ex Scripturis sanctis, tum ex ratione petita congerit, quae, ut prolixitatis vitium declinent, praetereo.

III. Ut mentem, doctrinamque Augustini secure, nullis ambagibus, tenere valeas, Iuliani haeretici Pelagiani sententiam penitus intropicias oportet. Quod ut assequaris,

Q 2 notio-

notionem heresis Semipelagianæ, cuius fundamenta Iulianus posuit, primum omnium pro oculis habere debet. Inter cetera autem Semipelagiani docebant, liberum arbitrium fuis viribus ad finem, & gratiam comparandam esse se disponere. Hinc Iulianus docebat, virtutes infidelium veras esse, & perfectas debebantur. Insuper contendeat Iulianus, has infidelium virtutes, et officio utique bonas, tales esse, & remanere, quamquam in pravam finem ad infidelibus miserentur. Recitanda ipsius Iuliani verba. Unde (inquit Augustinus loc. cit.) *ne tibi videat calamitari, ipsa tua verba iam ponam. Cunctarum, inquit, ergo virtutum in rationabili animo ita est, & affectus omnes, per quos aut fructuose, aut sterilitate boni sumus, in subiecto sunt mentis nostre, prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo. Horum igitur affectuum vis cum virtutibus naturaliter, inquit, non tamen ad unum finem in omnibus preparat, sed pro iudicio voluntatis, cuius nutui serviant, aut ad æternam, aut ad temporalia dirigitur. Quod cum sit, non in eo quod sunt, non in eo quod agunt, sed in eo solo variant quod merentur. Nec nominis sui igitur, inquit, possunt, nec generis sustinere dispensationem; sed solum quod appetiverunt præmit exititate frustrantur, aut exilitate frustrantur. Impleta aliquantum hæc Iuliani doctrina apparet, sed Augustini verbis elucidanda est. Duo docebat Iulianus. Primum, virtutes infidelium veras esse virtutes; tamen in finem pravam detoras. Alterum, mercedem æternam mereri, si in finem rectum dirigantur; locus, si in finem pravam. Hæc omnia colliguntur ex Augustini responsio. *Hæc ubi didicisti, nescio...* Ergo virtutes ipse tali sine turpes atque deformes, & ideo nullo modo germanæ, veræque virtutes; tibi tamen ita veræ videntur & pulchre, ut nec nominis sui possint, nec generis sustinere dispensationem, sed solum quod appetiverunt præmit exititate frustrantur; id est, reverentiam commoderum fructu, non celestium præmiorum.*

IV. Hæc erant Iuliani sententia, cui respondet Augustinus. *Quis hæc sapit nisi decipiat?...* Noveris inique non affectus, sed fructus a vitiiis discernendas esse virtutes. Officium est autem quod faciendum est; finis vero propter quod faciendum est. Cum itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit propter quod facere debet, peccare convincitur. *Quæ tu non attendens, fœnes ab*

officiis separasti, & virtutes veras officia sine fructibus appellandas esse dixisti. Ex quo tanta absurditas sequitur, ut veram appellare cogaris iustitiam etiam cuius dominum noveris æternitatem. Nullus ergo remanet dubitandi locus, veras appellasse virtutes Iulianus in finem pravam directas, quas virtutes turpes, atque deformes Augustinus merito vocat.

V. Hinc colligitur, Augustinum tam in hoc Libro, tum in alio de nuptiis, & concupiscentiis, eas improbare virtutes que, tamen si ex officio bonæ, iniqua tamen voluntate in turpem finem detorquentur. Illuc in his Libris spectat illius doctrina. Quapropter læpe repetit quod quamquam succurrere periclitanti, nudum operire, bonum ex officio sit; quia tamen supponit id quod Iulianus fatebatur, cuiusmodi opera luapte natura honesta ad finem perversum, nempe ad vanam ostentationem, propriamque gloriam, sunt idolorum cultum dirigi, idcirco eadem excusatur ut vitia.

VI. Iulianus Augustini rationibus ad incitæ reclusus, pugnantia simul docebat, & semetipsum antiquis consciebat. Infidelium virtutes quas, ut diximus, veras, & perfectas propugnabat, disponere ad fidem, & gratiam assererat, simulque steriles comparate ad vitam æternam pronuntiabat. Hæc duo directe opposita Iulianum docuisse ex Augustino patet. *Tibi virtutes sine fide sic placere ut eas veras prædicæ, et quæ bonos esse homines; & iustus, quasi te pariterit laudis eorum, & steriles pronuntiare non dubites. Idque prius improperaverat eidem Iuliano Augustinus, tamquam Pelagianæ hereseos postillimum fundamentum. Quis porro verum qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagianis, aut ex ipsis etiam forte tu solus, iustum dixerit infidelem, iustum dixerit impium, iustum dixerit diabolo mancipatum? Veram ergo iustitiam, veram perfectamque castitatem in impiis agnoscebat Iulianus. Has autem veras, perfectasque virtutes steriles esse ex una parte assererat; ex altera vero eisdem fidem mereri, & gratiam essetibat. Utrumque autem impugnat acriter Augustinus. Ed ad primum quod attinet, sic enim resellit. *Deus namque ipse, quod abste, et iustus, si ad eius regnum verus non admittatur iustus, cum & ipsius eius regnum iustitia sit.* Hinc est quod Augustinus toties repetit, nullam veram reperiri virtutem infideliter bonam; alioquin Deus iniustus foret, qui veræ, & perfectæ iustitiæ mercedem non penderet. Alterum vero confutat ipsius Christi*

sti morte, quam pertulit, ut nobis fidem, & gloriam compararet. Porro reponit Augustinus: *Christus gratis mortuus est, si homines sine fide Christi ad fidem veram, ad virtutem veram, ad iustitiam veram, ad sapientiam veram, quæcumque re alia, quæcumque rationis alia perveniunt.*

VII. His argumentis pressus Iulianus frigidum, & calidum eodem efflabat tempore, verborum ambagibus quædionem implicabat, ut ei exprobrat Augustinus, inquit: *Quid responsurus es? Quid, nisi vana? Ego, inquis, sterilitate bonos dixi homines qui non propter Deum faciendo bonam quod faciunt, non ab eo vitam consequuntur æternam. Iustus ergo Deus, & bonis, bonos esse in mortem vitæ æternæ? Piget tam dicere quam multa te sequuntur insana talia fontem, talia dicentem, talia fontem, in talibus me, qui similitur non desipiam, velut eosque reprehendentem. Sed breviter accipe, ne forte cum in rebus ipsis tantum erres, quantum errat plurimum potest, videat tecum curare de verbis: aut intellige quod ait Dominus: Si oculis tuis nequam est &c. . . . aut certe, quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eis ad salutem sempiternam, regnumque producere, scito, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia, quæ datur per unum Mediatorem Dei & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternam Dei donum, regnumque pervenire.*

VIII. Paucis rem expediam. Isterant Iuliani errores. I. In infidelibus veram iustitiam, veram castitatem collocabat, quibus iusti, & casti fiebant. II. Eiusmodi virtutes steriles ad vitam æternam volebat. III. His operibus fidem promereri contendeat. IV. Opus tum ex officio, tum ex fine bonum, nullatenus sterile esse ad vitam assererat æternam.

IX. S. Augustinus e contrario. I. Virtutes, ex officio bonas, & sine perverio vitiosas peccata cum omnibus Catholicis esse docet. II. Hæc duo pugnant invicem ostendit, nempe esse veras virtutes, unaque steriles ad vitam æternam: quoniam si in impio vera iustitia est, iustum illum efficit. Iustum ergo damnabit Deus? III. Alia via Iulianum impetebat. Sine fide impossibile est placere Deo, sine fide quidem que per dilectionem operatur. Et quia Iulianus reponerat, verum utique esse obtineri haud posse æternam regnum sine fide; at lubdebat hanc fidem bonis operibus. *Conc. Theol. Tom. I.*

tribus comparari. Ergo, reponerat Augustinus, opera infidelium sterilia non sunt, si fidem merentur. His argumentis impetitus Iulianus in utrumque se se vertebat labat, & minime sibi constans, secum ipse pugnavit.

X. Univerba ergo Augustini in his adversus Iulianum, Pelagianicæ doctrinæ Mac spectat, nullas scilicet in infidelibus veras, perfectasque virtutes reperiri. Quia cuiusmodi virtutes simpliciter tales a fide, quæ per dilectionem operatur, pendant. Propterea nulla est vere, & simpliciter virtus quæ sterilis sit respectu vitæ æternæ. In toto vero hoc prolixo capite, quod plenis buccis opponunt adversarii, nec verbum habet Augustinus de operibus ex officio, & fine honestis. Sed ubique suum insequitur adversarium Iulianum, atque iuxta illius sensum loquitur; eumque in contrarias partes abire cogit nunc negando quod concesserat, nunc concedendo quod negaverat. Nam aliquando virtutes infidelium ad vitam æternam steriles non esse defendebat. Et tum Augustinus illum aggrediebatur Apostoli textibus. *Sine fide impossibile est placere Deo &c.* Et Iulianus hoc pressus argumento fatebatur has virtutes steriles esse, veras tamen virtutes esse, eaque ad fidem, & gratiam vitam sternere. Et Augustinus reponerat, ferri haud posse veras, & simul steriles esse illas virtutes.

XI. Quando ergo adversarii opponunt, D. Augustinum docere, virtutes infidelium esse peccata: quod quod sine fide est, peccatum est; quia in Dei gloriam non refertur, peccatum est; quod infidelis arbor mala est; quod nullum opus bonum sterile est: hæc omnia, & id genus similia verissima sunt, quoniam ad mentem Iulianum tum disputabat Augustinus. Iulianus autem, ut vidimus, virtutes istas veras, & perfectas, & fidei secundas assererat. In sensu ergo Iuliani nullum opus bonum sterile admittit Augustinus: quod verissimum est. In sensu vero Catholicorum aliqua bona opera sterilia expresse defendit Augustinus *Lib. de Spir. & lit. cap. xxviii. & xxviii.* cuius verba dedimus supra.

XII. Aure nos velunt adversarii incantantes Augustinum ubique repetere, opera infidelium, etiam videantur bona, veram tamen esse peccata. Nos tamen eodem responso hæc, & similia repellimus: videlicet esse peccata, quia perverio sine sunt. Eo quippe in sensu Augustinus dicit esse peccata in quo Iulianus contendeat esse virtutes; virtutes autem esse docebat Iulianus, tamen sine pravo intentione, ut probavimus: peccata quæ

que dici virtutes infidelium in sensu latius accepto, quatenus scilicet inutilis sunt ad regnum aeternum.

XIII. Postremum, quando Augustinus dicit: Sterilium fructus arborum non sunt laudandi, ... si fructus boni sunt, profecto steriles arbores non sunt: fructus sterilium arborum in sensu Iuliano non sunt laudandi, quia vitia vix propter finem pravum. Si fructus boni sunt absolute, & perfecte; revera arbores steriles non sunt. Tandem ad illud: An, si genitilis nudum opererit, quia non est ex fide, peccatum est? Proferat, inquam, non est ex fide, peccatum est? Proferat, inquam, non est ex fide, peccatum est? hic etiam in sensu Iuliano, contententis elemosynam in idoli cultum directam bonam esse, loquitur Augustinus. Quod ut claris teneas, scias velim, locutiones, & phrasas Doctorem non semper absolute, sed ex statu questionis quam versant, interpretandas esse. Jam alibi Augustinus docuit, aliqua bona opera sine fide reperiri. Nunc cum Iuliano haereticum dimicans absolute pronuntiat ad eiusdem Iuliani mentem, nudum operite, quia non est ex fide, peccatum esse: non quia per se ipsum factum, quod est nudum operite, peccatum sit; sed de tali opere non in Domino gloriaris, solus in pius negat esse peccatum. Non ergo peccatum est nudum operite absolute spectatum, & quatenus est sine fide negative, sed quatenus fit vel ob inanem gloriam, vel ob motivum infidelitatis veræ fidei oppositæ.

XIV. Lubet hæc omnia lumine angelicæ doctrinæ perfundere. Hos siquidem Libros Augustini nemò exactius discussit, meliusque genuinum sensum assecutus est quam Angelicus. Porro hæc Augustini testimonia expendit 2. 2. quæst. xxiii. art. 7. in corp. & ad 1. hæc habet. Dicendum, quod actus alienius caritate carens potest esse duplex. Unus quidem secundum hoc quod caritate caret, ut pote cum facit aliquid in ordine ad id per quod caritate caret: & talis actus semper est malus; sicut Augustinus dicit in Lib. IV. contra Iulianum, quod actus infidelis, in quantum est infidelis, semper est peccatum; etiam si nudum operat, vel quid aliud huiusmodi faciat, ordinans ad finem suæ infidelitatis. Alius autem potest esse actus caritate caretis, non secundum quod caritate caret, sed secundum quod habet aliud datum Dei, vel fidem, vel spem, vel etiam naturam bonam, quod non totum pro peccato tollitur, ut supra dictum est. & secundum hæc sine caritate potest quidem esse aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfecte bonus: quia deest debita ordi-

natio ad ultimum finem. Quoniam vero hæc ultima verba alicui minus perito facessere negotium possunt, opportuna, & aptissima Cajetani declaratio subiicienda est. Cæcæ (inquit in comm. hic) ne fallaris ex eo quod dicitur, scilicet sine caritate deest debita ordinatio ad finem ultimum. Si namque debita ordinatio deest, malus. Privatio siquidem boni debiti malum constituit. Cæcæ, inquam: quoniam non est sermo de ordinatione debita actus, ut sit bonus moraliter; sed ad hæc quæd. sit bonus simpliciter, id est, ad vitam æternam. Et propterea huiusmodi privatio non constituit actum malum moraliter, sed non bonum simpliciter; & pro tempore quo obligat præceptum caritatis, constituit etiam malum... Sed hæc est extra propositum, ubi absolute, & non pro tali tempore questio est.

XV. Paucis ergo universam Augustini hæc de doctrinam D. Thomas complexiviter. Infidelis agens ex influxu infidelitatis, aut dirigens opera sua in finem malum, semper peccat. Si vero agit vi luminis naturalis ob finem honestum, bonum operatur, non simpliciter, & in omni genere, quia deest caritas; sed in ordine morali. Neque opponas, Augustinum ex Iuliano hæc responsionem referre: An respondebis (inquit Augustinus Iuliano) non in quantum infidelis est, sed in quantum homo est, arbor bona est? Quoniam Augustinus negat infidelem hominem in sensu ipsius Iuliani, arborem bonam esse. Ideo reponit: Non itaque, in quantum homo est, quod est opus Dei; sed in quantum malus voluntatis est quisque, arbor mala est, & homo fructus facere potest. Porro bonos fructus appellat Augustinus qui ad vitam æternam viam parant, quippe per donum gratiæ Christi producuntur. Scito, nos illud bonum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia, quæ datur per ipsum mediatorum Dei, & hominum, nemini posse consequi, per quod solum homo potest ad æternam Dei donum, regnumque pervenire. Quamquam ergo alibi, & hoc eodem capite absolute, & sine limitatione pronuntiet nullum in infidelibus opus reperiri bonum, relate ad hunc exitum, alioque similes, in quibus peripicue suam doctrinam explicat, interpretandus est.

XVI. Opponi solent alorum Patrum auctoritates. Concilii Arausiaci can. xxii. Nemo habet de suo nisi mendacium, & peccatum. Item D. Prosperii carm. de inerr. cap. xvi. Omne etenim probitatis opus, nisi sermone verò Exeritur fidei, peccatum est, inque reatum.

Ver-

Veritur, & sterilis cumulat sibi gloria peccatum.

Sed his, & similibus textibus, in quibus Pelagianorum, & Semipelagianorum errores profertur, obvia est responsio. Nemo utique de suo habet nisi mendacium, & peccatum: iniquitatis enim prima causa defectibilis voluntas creata est, solumque peccatum illius est; cetera omnia a Dei auxilio, vel generali, si opus sit facile, & ordinis naturalis, vel specialis, si opus ordinis superioris sit. Doctrina Prosperii eadem est ac Augustini, eoque sentia intelligenda.

XVII. Opponunt argumenta a ratione petita. I. Omnis actio in finem quempiam ultimum dirigi debet. Porro solus Deus est finis ultimus hominis. Ergo quilibet actio in Deum non directæ, mala est, utpote aberrans a prima regula sibi debita. II. Voluntatis humana culpe originalis vulnere læta admittit æquilibrium illud ad bonum, & ad malum; & ab hoc indifferentiæ statu demota, vehementi propensione in bona delectabilia fertur, & concupiscit gravissimo pondere in vitium rapitur. III. Preces nos Deo continenter fundere iubent Scripture sacre, & Patres, ut ad singulos nostros actus auxilia implorentur.

XVIII. Ex iis quæ superius dicta sunt, responsio ad hæc tria obiecta patet. Ad I. iam dictum est, omnem actionem dirigendam esse in finem aliquem proximum, quem intermedium vocant, quique referri valeat in finem ultimum. Deus utique est verus finis ultimus hominis, in quem vi præcepti omnes actus suos dirigere debet: ac cum mandatum aditans sit, non obligat pro semper. Finis ultimus peccatoris, & infidelis est bonum proprium, quod per se nec malitiam, nec bonitatem prædit. Si actus ex obiecto honesto bonus est, tunc in bonum proprium, & implicite in ipsum Deum ordinatur, seu natura sua tendit. Ad II. Verum habet, liberum arbitrium in malum potius quam in bonum arbuturum in malum potius quam in bonum, nisi frequentius in malum inducatur. Quid hæc conlegitur? Non aliud, nisi frequentius malum nisi relictum viribus præstratis, quam virtutis opera producere. Consequitur opera virtutis, & difficilia sua posse, nisi gratia adjuvetur, operari. Minima vero quod aliquod opus honestum facile, & nature iactis consentaneum, ut nudum operite, petulantem fuerat, idque genus similia producere nequeat. Ad III. dicitur sermonem esse in Scripturis, & Patribus de oratione christiana fide divina præluente, quæ oratio a Deo do-

na celestia petit. De hac oratione loquuntur Patres, ut adversus Pelagium gratiæ necessitatem evincant. Accedit quod dum fideles pro singulari actibus auxilium Dei deprecantur, eorum vota non intra ordinis naturalis confinia fiunt; sed sursum tendunt, & ad Dei gloriam supernaturalem omnia sua extoltere solent.

XIX. Plura alia levioris momenti obijciunt Valquez, & Contentonius, quæ quia facilitate ex iis quæ dixi, solvi possunt, prætereo. Hi duo Auctores exultatione digni sunt, si Bullam S. Pii V. adversus Baium in sensu, minus in præfere recepto, interpretati sunt. Bona siquidem fide talem illos interpretationem prodidisse, & temporum conditio, & illorum, quæ se a Baii erroribus recedere testantur, doctrina suadent. Quippe Valquez necessitatem auxilii naturalis, Christi tamen meritorum intuitu concessi, admittit. Contentonius necessitatem auxilii supernaturalis defendit; nullatenam tamen potest necessitatem caritatis, nec propriæ dictæ, seu theologice, quam Baius exigebat; nec genericæ acceptæ, quam Lovanenses nonnulli propugnant. Si posteriores Pontificum Bullas vidissent, cautius fortasse locuti fuissent. Temporum tamen conditio, & Theologorum qui per ceteris Scholasticis in Patrum sectione versati sunt, merito descendendum non parum est; nihil tamen adversus veritatem, sed a veritate eos non valde recedere interpretari possumus, & pro viribus debemus.

CAPUT XIV.

Confectarius, quæ dulces caritatis exercitium suadent: & regula pro praxi.

I. **C**onfectarius primus. Latius quam a rei moralis tractatoribus solet, de caritate in Deum disputatum. Utinam animo, caritatis affectum indicare solet, et non semper id verum habet; aliunde etiam id proficisci potest. Id visis Dei certe evenit. Quippe ex libenter animo volumus, & lingua prodimus, quæ amamus, inquit D. Laurentius Iustinianus tract. de carit. cap. 1. /is nullo quid amas? attende quid cogitas. Attende nec caritas Dei in corde Christianorum quibus sermo de Deo aut displicet, aut terdium, fastidiumque parit; quibus celestium colloquium cruci est; delitice vero, & beatitatis, terrena inquirere, carnalia oblectamenta